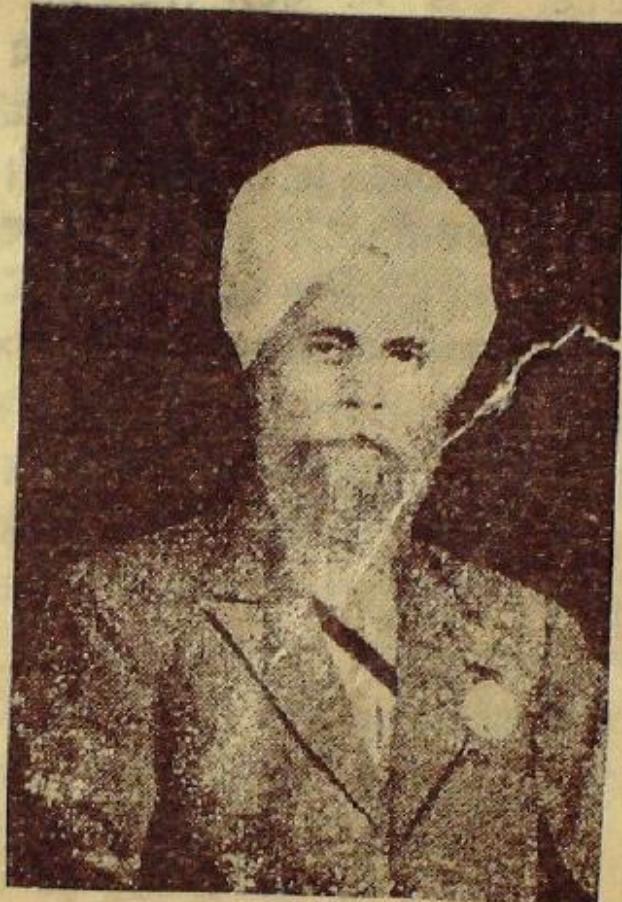

ਰਾਗਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿ ਹੈ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਲਗ ਗੁਰ ਬਨ ।

੧੭ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੱਮਨ

ਯਾਦ ਵਿਚ
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚ ਖੇਡ ਵਾਸੀ
ਨੈਟੋਬੀ (ਅਫ਼ਰੀਕਾ)
ਕ੍ਰਿਤ
ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਗਰੂਰ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਾਰ-
ਮਨੀਆਮ ਫੈਕਟਰੀ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪਰਮ ਮਿਤਰ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਮੰਨ
੯੧੮ ਈ: ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚੁਧ ਹੋਈ ਭਾਗੀ
ਨਵੂਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ
ਮਾਲਾ ਖੰਡਣ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਭਰੋਤੀ
ਤਨ ਦੇ ਭਾਗੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਸੰਨ ੧੯੨੫ ਵਿਖੇ ਆਪ ਸਮੇਤ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਂਦੱਬੀ (ਅਫ਼ਨੀਕਾ) ਜਾ ਗਏ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਤੇ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੇਸ ਆ
ਕੇ ਵੇਚ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸਨ।
ਆਪ ਨੇ ਪੰਜ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਤਨ ਮਨ ਪੰਨ ਵਾਟਨ ਵਿਚ ਕਦੀ ਮੰਕੇਚ
ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਫ਼ਨੀਕਾ ਵਿਖੇ ਭਰੋਤੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਰਾਗਮਾਲਾ
ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵਿਚੁਧ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪਣੀ
ਸੱਸਾਤ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਕੇ ਦੰਬੀਸ ਜਨਵਰੀ ਮੰਨ ੧੯੫੪ ਨੂੰ
ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਆਪ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚਾ
ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੌਗ ਸਪੁੱਤਰ ਸ: ਚਰਨ
ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਪਰ ਚਲਦੇ
ਹਏ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ:
ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲੀ ਆਪ ਦੇ ਜੋੜੀਦਾਰ ਅਤੇ ਦੀ ਥਾਂ
ਨੈਂਦੱਬੀ ਵਿਖੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜਥਾ ਨੈਂਦੱਬੀ ਕਾਇਮ
ਹੈ। ਜੋ ਵੱਡੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੱਮਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੇਸਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਖ ਛਪਾਇਆ ਹੈ।

੧੭ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿ
ਹੈ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਲਗ ਗੁਰ ਬਨੈ ॥

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੱਮਨ

ਖਾਲਸਾ ਜੱਥਾ ਨੈਰੋਬੀ (ਅਫ਼ਰੀਕਾ)

ਨੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ
ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਹਿਤ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ।

KHALSA JATHA NAIROBI
B. E. AFRICA.

੧੮ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿ
ਹੈ ਮੁਦਾਵਲੀ ਲਗ ਗੁਰ ਬਣੈ ॥

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੱਮਨ

ਖਾਲਸਾ ਜੱਬਾ ਨੈਰੈਬੀ (ਅਫ਼ਰੀਕਾ)

ਨੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ
ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਹਿਤ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ।

KHALSA JATHA NAIROBI
B. E. AFRICA.

੧੭ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਮਨ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ

ਇਹ ਬਾਤ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਦੀ, ਰਾਗ ਗਾਇਨ ਸੰਗਲੀ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਤੁਲ ਆਖ ਕੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰੁਗੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਅੰਗ ਮੰਨ ਕੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ (ਸਮਾਪਤੀ) ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਤੇ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਰਚ ਕੇ ਮਾਧਵ ਨਲ ਨਾਮੀ ਫਾਹਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਅਖਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਾਮ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਵਧੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀਜ੍ਞ ਬਣਣ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੰਜੂਦ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਭੀ ਜਿਦ ਪਖ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਣ, ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿ ਦੇਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਪਰੈਲ ਸੰਨ ੧੯੮੮ ਈ: (ਦਾਸ ਕਰਤਾ)

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਮਨ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਐਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੁਣ ਇਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਪਰ, ਦੁਰਕਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ 'ਮਨਮੁਖ' ਹੀ ਸਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੋਹਿਲਾ ਹੋ ਪਿੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆਂ ਹੋ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ ? ਧੀਰ ਮੱਲੀਆਂ ਦੀ ਜਿਸ ਬੀੜ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ ਉਠਾਲੀ ਗਈ ਸੀ, ਆਖਰ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਬੀੜ ਦੀ ਪਰਧਾਨਤਾ ਭੀ ਨਾ ਰੱਹਿਣ ਦਿਤੀ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾਂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜੋ ਦਸਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਲਕ ਸਿਪ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁਕਰ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਫਤਹ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਅਣ ਹੋਈ ਮਲਾਮਤ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਛੱਡੈਣ ਵਾਸਤੇ ਅਥੱਕ ਸੇਵਾ ਉਠਾਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ—
ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜਬੇਦਾਰ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਧਾਰਾ

ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਮਈ ਸੰਨ ੧੯੫੯

ਆਲਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਮਾਧਵਾ ਨਲ ਤੇ ਵੇਸਵਾ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ ਕਿੱਸਾ
ਬੀੜ ਬੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਗਰਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚੋਂ
ਕਵਿਤਾ ਚੁਗਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀ
ਦੇ ਕੇ ਲਿਖੀ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਸਲੋਂ ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕੇ ਮਾਧਵ ਨਲ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਕ ਵੱਡ ਤੋਂ ਲਾ
ਕੇ ੭੨ ਤੌਰ ਨਕਲ ਉਤਾਰੀ ਗਈ ਹੈ, ਅੰਕ ੯੦ ਤੋਂ ਸਾਬਤ
ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅਸਲ ਸੁਰਖੀ “ਬੋਲ੍ਹੇ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ
ਨਾਰੀ ਆਵ ਚਤੁਰੁ ਬਿਚ ਛਨ ਭਾਰੀ ।” ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੈ ਇਸ
ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅੰਕ ਵੱਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

ਬਾਜੇ ਸਭ ਸੰਗੀਤ ਗਤ ਤੰਤ ਬਿਰਤ ਘਨਤਾਲ ।

ਬਹੁਰ ਅਲਾਪਿਹ ਰਾਗ ਖਟ ਪੰਚ ਪੰਚ ਸੰਗ ਬਾਲ ।

ਅਗੇ ਅੰਕ ਵੱਡ ਤੋਂ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਹੈ ‘ਜੇ ਪਾਠਕਾਂ
ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਅਗੇ ਦਰਜ ਹੈ ।

ਚੌਪਈ—

ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗ ਪੰਚ ਬਰੰਗਨ । ਸੰਗ ਅਲਾਪਿਹ ਆਠਉੰਹਾਂ ਨੰਦਨ ।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਵੈ ਕਰਹੀ । ਪੰਚ ਰਾਗਨੀ ਸੰਗ ਉਚਰਹੀ
ਪਥਮ ਭੈਰਵੀ ਬਿਲਾਵਲੀ । ਪੁਨਿਆ ਕੀ ਗਾਵਹੀ ਬੰਗਲੀ ।

ਪੁਨ ਅਸਲੇਖੀ ਕੀ ਭਈ ਬਾਰੀ । ਇਹ ਭੈਰਉ ਕੀ ਪਾਂਚੇ ਨਾਰੀ ।
ਪੰਜਿਮ ਹਰਿਖ ਦਿਸਾਖ ਸੁਨਾਵਹਿ । ਬੰਗਾਲਾ ਮਧੁ ਮਾਧਵ
ਗਾਵਹਿ ॥ ੯੩ ॥

ਦੋਹਰਾ—

ਲਲਿਤ ਬਿਲਾਵਲ ਗਾਵਹੀ ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਭਾਵਤਿ ।
ਆਠ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਉ ਕੇ ਗਾਇਨ ਗਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ॥ ੯੪ ॥

ਚੌਪਈ—

ਦੁਤੀਆ ਮਾਲਿ ਕਉਸਕ ਅਲਾਪਹਿ ਸੰਗ ਰਾਗਨੀ ਪਾਂਚੇ ਬਾਪਹਿ ।
ਗੈੜਕਰੀ ਅਰ ਦੇਵ ਕੰਧਾਰੀ । ਗੰਧਾਰੀ ਸੀ ਦੁਤੀ ਉਚਾਰੀ ।
ਧਨਾਸਰੀ ਏ ਪਾਂਚੇ ਗਾਈ । ਮਾਲਕੈਸ ਰਾਗ ਸੰਗ ਲਾਈ ।
ਮਾਰੂ ਮਸਤ ਅੰਗਮੇਵਾਰਾ । ਪ੍ਰਬਲ ਚੰਦ ਕਉਸਕ ਉਭਾਰਾ ।
ਕੇ ਖਟ ਅਉ ਭਉਰਾ ਨਦ ਗਾਈ ਮਾਲਕੈਸ ਰਾਗ ਸੰਗੁ ਲਾਈ॥੯੫॥

ਸੌਰਠਾ—

ਪੁਨ ਆਯੋ ਹਿੰਡੋਲ ਪਾਂਚ ਨਾਰ ਸੰਗ ਅਸਟ ਸੁਤ ।
ਉਠੈ ਸੁ ਤਾਨ ਕਲੋਲ ਗਾਵਹਿ ਤਾਲਿ ਮਿਲਾਇਕੈ॥੯੬॥

ਚੌਪਈ—

ਤਲੰਗੀ ਦੇਵਕਰੀ ਆਏ । ਬਸੰਤੀ ਸਿੰਘੂਰ ਸੁਹਾਏ ।
ਸਰਸ ਅਹੀਰੀ ਲੈ ਭਾਰਜਾ । ਸੰਗ ਲਾਈ ਪਾਂਚੇ ਆਰਜਾ ।
ਸੁਰਮਾਨੰਦ ਭਾਸਕਰ ਆਏ । ਚੰਦ੍ਰ ਬਿੰਬ ਮੰਗਲਨਿ ਸੁਹਾਏ ।
ਪੰਚ ਬਾਨ ਅਹੁ ਆਹਿ ਬਿਨੇਦਾ । ਗਾਵਹਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤਕਮੇਦਾ ।
ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹੇਸਵਾਰੀ । ਪੁਨ ਆਈ ਦੀਪਕ ਕੀ ਬਾਰੀ ॥੯੭॥

ਦੋਹਰਾ—

ਕਾਲੇਖੀ ਪਟਮੰਜਰੀ ਟੋੜੀ ਕਹੀ ਅਲਾਪਿ ।

ਕਾਮੋਦੀ ਅਉ ਗੁਜਰੀ ਸੰਗਿ ਦੀਪਕ ਕੇ ਬਾਪ ॥੯੮॥

ਚੋਪਈ—

ਕਾਲੰਗਨ ਕੁੱਤਲ ਅਉ ਰਾਮਾ । ਕਮਲ ਕੁਸਮ ਪੰਚਨ ਕੇ ਨਾਮਾ ।
ਗੌਰਾ ਅਉ ਕਾਨਰਾ ਕਲਿਆਨਾ । ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀਪਕ ਕੇ ਜਾਨਾ ।
ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ। ਪਾਂਚੇ ਸੰਗਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ ।
ਬੈਰਾਟੀ ਕਰਨਾਟੀ ਧਰੀ । ਗੌਰੀ ਗਾਵਹਿ ਆਸਾਵਰੀ ।
ਪੁਨਿ ਪਾਛੈ ਸੈਂਧਵੀ ਅਲਾਪੀ । ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਸੰਗ ਪਾਂਚੇ ਬਾਪੀ॥੯੯॥

ਦੋਹਰਾ—

ਮਾਲਵ ਸੰਗਰ ਸਾਗਰਾ ਅਉਰ ਗੌਡ ਗੰਭੀਰ ।

ਆਠ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੇ ਗੁੰਡ ਕੁੰਭ ਹਮੀਰ ॥੧੦॥

ਚੋਪਈ—

ਖਸਟਮ ਮੇਘ ਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ । ਪਾਂਚੇ ਸੰਗ ਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ ।
ਸੋਰਨ ਗੋਡ ਮਲਾਰੀ ਧੁਨੀ । ਪੁਨ ਗਾਵਹਿ ਆਸਾ ਗੁਨ ਗੁਨੀ ।
ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੁਹਵੀ ਕੀਨੀ । ਮੇਘ ਰਾਗ ਸੋਂ ਪਾਂਚੇ ਚੀਨੀ ।
ਬੈਰਾਧਰ ਗਜਧਰ ਕੇਦਾਰਾ । ਜਲਧਰ ਅਉ ਨਟ ਜਬਲੀ ਧਾਰਾ ।
ਪੁਨ ਗਾਵਹਿ ਸੰਕਰ ਅਉ ਸਿਆਮਗ ਕਮਲ ਕੁਸਮ ਪੰਚਨਕੇਨਾਮਾ ।

ਦੋਹਰਾ—

॥੧੧॥

ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨ ਗਾਇਆ ਸੰਗ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ ।

ਸਭੈ ਪੁਤਰ ਰਾਗੀਨ ਕੇ, ਅਦਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ ॥੧੨॥

(ਮਾਧਵਨਲ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਪੰਨਾ ੧੩ ਆਲਮ ਕ੍ਰਿਤ)

ਹੁਣ ਪਿਛੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮੁੰਦਾਵਣੀ
ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਫਰਕ ਉਤਨੇ ਹੀ ਹਨ
ਜੇ ਚੇਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰੋਗੀ ਛਪੈਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਏ ਹਨ ।

ਚੇਪਈ, ਦੌਹਰੇ, ਸੈਰਠੇ ਆਦਿ ਸੁਰਖੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਹੀਣ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਅਸੁਧ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੁਧ ਸ਼ਬਦ ਸਨ “ਮਿਸਟਾਂਗ, ਬਰਬਲ, ਕਾਲਿੰਗਾ, ਮਾਲਵ, ਕੁੰਕਨੀ, ਸੁਹਵਿ, ਜਲੰਧਰ” ਪਰ ਚੇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਅਸੁਧ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਯਥਾ ਮਸਤਾਂਗ, ਪ੍ਰਬਲ, ਕਾਲੰਕਾ, ਸਾਲੂ ਗੁਨਗਨੀ, ਸੂਹਉ, ਜਬਲੀਪਰ ਜਾਂ ਸਬਲੀਪਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ। ਆਮਲ ਦੀ ਅਸਲ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਕਲ ਕਰਤਾ ਚੇਰ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਿਫ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, (ਪੜ੍ਹੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਰਾਸ ਤੇ ਅੰਸੂ ਛਈ)। ਸੁਕਰ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਪਰਮ: ਪ ਜਾਂ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਪਾ ਕੇ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਪੁਆਡਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਚੁੰਕਿ ਚੇਪਈਆਂ, ਸੈਰਠ ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਕਲ ਨਵੀਸ ਨੇ ਜਮਾਂ ਹੀ ਕਟੇ ਹਨ। “ਚੇਰ ਕਵੀ ਏਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ”

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਲਿਖਣੇ ਦਾ ਸੰਮਤ ਆਰਥ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ :—

ਸੰਨ ਨਉਸੈ ਇਕਾਨਵਾ ਆਹੀ ।
 ਕਰਹੁ ਕਬਾ ਅਬ ਬੋਲਉ ਤਾਹੀ ।
 ਇਹ ਠੀਕ ਸੰਨ ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ (ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਬਿ:)

ਸਿਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੀੜ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਸੰਮਤ ੧੯੯੧ ਬਿਥੁੰ ਹੋਣੀ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਯਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਬੀੜ ਤੋਂ ੨੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਜੂਦ ਸੀ। ਆਲਮ ਕਵੀ ਆਪੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਜਗਪਤਿ ਰਾਜ ਕੋਟ ਜੁਗ ਕੀਜੈ ।
ਸ਼ਾਹ ਜਲਾਲ ਛੱਤ੍ਰ ਪਤਿ ਜੀਜੈ ।
ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਅਕਬਰ ਸੁਲਤਾਨਾ ।
ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਹਿ ਜਾਂਕੀ ਆਨਾ ।
ਧਰਮ ਰੂਪ ਸਭ ਦੇਸ ਚਲਾਵੈ ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਪੰਥ ਦੇ ਗਾਵੈ ।
ਅਗੇ ਨੇਬ ਮਹਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ।
ਨਿ੍ਧ ਰਾਜਾ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਖੱਤ੍ਰੀ ।
(ਪੜ੍ਹੋ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਧਵ ਨਲ ਪੰਨਾ ੨ ਅਤੇ ੩)

ਆਲਮ ਦੀ ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਪਰ ਸ਼ਕ ਜਾਂ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਫੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿਜਰੀ ਸੰਨ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਵੀ ਸੂਫੀਆਂ ਵਤ ਪ ਰਬੂਹਮ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਹੁਤੇ ਨਗਰ ਪੁਹਮ ਪਰਚੀਨਾ ।
ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁਰਖ ਮੁਹੰਮਦ ਕੀਨਾ ।
ਚਾਰ ਮੀਤ (ਚਾਰੇ ਯਾਰ) ਬੈਠੇ ਇਕ ਸਾਬਾ ।
ਏਲਹਿ ਬਚਨ ਜੋਰ ਕੈ ਗਾਬਾ ।
ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਸੀ ?
ਗੋਸ ਕੁਤਬ ਕਾਦਰੀ ਕਹਾਯੋ ॥
ਜਗ ਸੈਦ ਮਹੰਮਦੀ ਆਯੋ ।

ਬੰਸ ਰਸੂਲ ਕੀਉ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ।
ਪੁਰਵੈ ਨਾਮ ਲੇਤ ਜੋ ਆਸਾ ।

(ਛੰਦ ੫ ਮਾਧਵ ਨਲ)

ਮਾਧਵ ਨਲ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ (ਕਵਿਤਾ) ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਭਾਵ

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠਾਂ ਸੰਖੇਪ
ਅਰਥ ਭਾਵ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਜਨੇ ! ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਰਾਗ ਅਖਾੜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ
ਬਰੰਗਨ (ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਪਾਤਰਾਂ) ਹਨ ਜੋ ਅੱਠਾਂ
ਪੁਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਲਾਪਿਹ (ਗਾਇਕਾਂ ਸਨ) । ਪੁਥਮਵੈ ਪਹਿਲਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੈਰਵੀ (ਭੈਰਵ ਰਾਗ) ਕਰ ਹੋ (ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਸੀ)
ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜ ਰਾਗਾਨੀਆਂ ਉਚਰ ਹੋ (ਉਚਾਰੀਆਂ) ਪਹਿਲੇ
ਭੈਰਵੀ ਬਿਲਾਵਲੀ (ਉਪਰੰਤ) ਪੁਨਿਆ ਕੀ ਤੇ ਬੰਗਲੀ ਗਾਵਹਿ
(ਗੋਣ ਲਗੇ ਸਨ) ਫੇਰ ਅਸਲੇਖੀ ਗੋਣੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਇਹ
ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਨ (ਨਾਟਕ) ਫੇਰ
ਲਲਤ ਆਉ ਬਿਲਾਵਲ ਨੂੰ ਗਾਵਹੀ (ਗੋਣ ਲਗੇ ਸਨ) ਕੈਸੇ ?
ਆਪੇ ਆਪਨੀ ਭਾਤਿ (ਤਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ) । ਸਮਝੋ ! ਉਕਤ ਅਠੇ
ਪੁਤਰ ਨਾਲੇ ਸਨ । ਜੇਕਿ ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪਾਤਰ (ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਪਾਤਰਾਂ ਨੇ ਗਾਏ ਸਨ, ਨਾਟਕਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ) ।

ਦੂਤੀਆਂ (ਨਾਟਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਰਟ ਸੁਣੋ) ਉਸ ਵਿਚ
ਮਾਲ ਕੰਸਕ ਅਲਾਪਿਹ (ਅਲਾਪਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜੇ

ਰਾਰਨੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ (ਇਸਥਿਤ ਕੀਤੀਆਂ) ਸਨ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ?
 (ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਨੇ) ਗੌੜ ਕਰੀ ਤੇ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ
 (ਉਪਰੰਤ) ਸੀਹੁਤੀ ਉਚਾਰੀ (ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਸੀ) (ਫੇਰ) ਨਾਲੇ
 ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਪੰਜੇ ਰਾਗਣੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਸਨ। ਈਹੋ ਮਾਲਕੈਸਕ
 ਨਾਲ ਲਾਈਆਂ (ਗਾਈਆਂ ਸਨ) ਮਸਤਅੰਗ ਪਰਬਲ ਚੰਡ ਕੇ
 ਸਕਤ ਉਭਾਰਾ (ਕੇਤਕਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨ ਸਹਿਤ ਉਠਾਇਆ
 ਸੀ) (ਫੇਰ) ਖਉ ਤੇ ਖਟ ਐਰ ਭਉਰਾਨਦ ਗਾਏ (ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ
 ਸਨ) ਕੈਸੇ ? ਇਹ ਅੱਠ ਮਾਲਕੈਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗਾਏ
 (ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) ਪੁਨਿ “ਹਿੰਡੇਲ ਆਇਆ (ਨਾਟਕ ਰੂਪ
 ਸੇ) ਕਿਵੇਂ ? ਅੱਠੇ ਪੁਤਰਾਂ ਤੇ ਪੰਜੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ। ਫੇਰ ਕੀ
 ਹੋਇਆ ? ਉਠਹਿ ਤਾਨ ਕਲੇਲ ਗਾਇਨ ਤਾਰ ਮਿਲਵਹੀ ॥
 ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਤਾਲ ਸੁਰਆਦਿ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੈਣ ਲਗੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ
 ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕਰੀੜਾ ਰੰਗ ਆ ਬੱਝਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲਾ ਪਾਰਟ ਦੇਵਕਰੀ ਆਈ (ਨਾਟਕ ਰੂਪ ਸੇ ਗੈਣੇ
 ਲਗੇ) ਮਗਰੇ ਬਸੰਤੀ, ਸੰਦੂਰੀ ਸੁਹਾਈ (ਸਭਾਇਮਾਨ ਹੋਈ)।
 ਸਿਟਾ ਕੀ ? ਅਹੀਗੀ ਨੇ ਮਾਨੇ ਸਰਸ ਲੈ ਭਾਰਜਾ ਲਿਆਂਦੀ ਭਾਵ
 ਇਸ ਕੈਤਕ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਵੇਸਵਾ ਮੰਡਲ ਸ਼ਾਬਾਸ ਸ਼ਾਬਾਸ ਕਰ
 ਉਠਿਆ ਕਿਉਂ ? ਸੰਗ ਲਾਈ ਪਾਰਉ ਆਰਜਾ” ਪੰਜੇ ਇਸਤਰੀਆਂ
 ਹਿੰਡੇਲ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਗਾਕੇ ਰੰਗ-ਰਾਸ ਜੋ ਬੱਝ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਵ ਹਿੰਡੇਲ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਬਹੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ
 ਗੈਣ ਖਾਸ ਕਰਤਵ ਅਤੇ ਅਤਿ ਰੰਗ ਰਸ ਸੀ।

ਅਗਲਾ ਪਾਰਟ-ਸਰਮਾਨਦ ਤੇ ਭਾਸਕਰ ਆਏ (ਨਾਟਕ
 ਰੂਪ ਸੇ ਆ ਚਿਮੜੇ) ਫੇਰ (ਮਗਰੇ) ਚੰਦ੍ਰ ਬਿੰਬ ਮੰਗਲਨ (ਆਦਿ)
 ਸੁਹਾਈ (ਨਾਟਕ ਰੂਪ ਸੇ ਸਭਾਇਮਾਨ ਹੋਈ) ਫੇਰ ? ਸਰਬਾਨ ਐ-

ਬਨੈਦਾ ਆਇਆ (ਆਇਆ ਸੀ) ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਔਰ ਕਮੇਦਾ ਸਰਸ
ਸਹਿਤ (ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਰੂਪ ਸੇ) ਆਇਆ।

ਉਕਤ ਰੰਗ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਮਾਧਵਨਲ ਨੇ ਇਹ ਅਠਾ
ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਰੰਗ ਅਖਾੜਾ ਰਚਾਇਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਦੀਪਕ ਦੇ ਗੋਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ
ਉਸ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਕੈਸਾ ਸੀ? ਕਛੇਲੀ, ਪਟਮੰਜਗੀ ਤੇ ਟੋਡੀ, ਉਸ
ਨੇ (ਵੇਸਵਾਦਿ ਨੇ) ਕਹੀ ਅਲਾਪ (ਅਲਾਪ ਸਹਿਤ ਗਾਈ) ਪਿਛੇ?
ਕਾਮੇਦੀ ਔਰ ਗੁਜਗੀ ਨੂੰ ਦੀਪਕ ਨਾਲ ਰਤਾਕੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ।
ਸਰੋਤਾਂ ਗਣੋ! ਇਸ ਰੰਗ ਭੂਮ ਵਿਖੇ ਕਾਲੰਕਾ ਕੰਤਲਾ ਔਰ ਰਾਮ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਬੀ ਕਮਲਾ (ਕੁਸਮ), ਚੰਪਕ (ਪੰਚਨ) ਉਕਤ ਨਾਮੀ
ਕੇਤੂ ਕੀਆਏ ਸਨ।

(ਉਪਰੰਤ) ਗਉਰਾ, ਕਾਨੁਰਾ, ਕਲੁਾਨਾ ਸਮਝੋ। ਉਕਤ
ਅਠੇ ਪੁਤਰ ਦੀਪਕ ਦੇ ਨਾਲੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਿਲਕੇ
(ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਮੰਡਲ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ, ਭਾਵ
ਸੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗੋਣ ਲਗੇ ਕਿਵੇਂ? ਪੰਜੇ ਬਰੋਗਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਹਿ
(ਮਿਲਾਕੇ) ਕੇਣ ਕੈਣ? ਬੈਗਰੀ ਗਵਰੀ ਕਰਨਾਟੀ ਧਰੀ (ਪਾਰਨ
ਕੀਤੀ) ਇਸ ਤਰਾਂ ਗਵਰੀ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗਾਵਹਿ
(ਗੋਣ ਲਗੇ ਸੀ) ਪਿਛੈ ਸਿੰਘ ਵੀ ਅਲਾਪੀ (ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ)
ਕਿਵੇਂ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ
ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੋਣ ਲਗੇ ਸੀ।

ਅਗਲਾ ਪਾਰਟ—ਫੇਰ? ਸਾਲੂ, ਸਾਰਗ ਸਾਗਰਾ ਅਤੇ ਗੰਡ
ਐਰ ਗੰਡੀਰ, ਕੁੱਭ ਤੇ ਹਮੀਰ ਭਾਵ (ਅਠੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਪੁਤਰ ਗਾਏ
ਸਨ) ਫੇਰ? ਖਸਟਮ ਮੇਘ ਰਾਗਵੈ ਗਾਵਹਿ (ਭਾਵ ਉਸ ਵੇਸਵਾ
ਮੰਡਲ ਨੇ ਛੀਵਾਂ ਮੇਘ ਰਾਗ ਗਾਇਆ ਸੀ) ਐਰ ਪੰਜੇ ਸੁੰਦਰ
ਲਾਵਹਿ(ਨਾਲਮਿਲਾਕੇ ਕਈਆਂ ਸਨ) ਫੇਰ? ਸੌਰਠ, ਗੰਡ, ਮਿਲਾਗੀ

ਧੁਨੀ (ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠਾਈ) ਪੁਨਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ
ਆਸਾ ਗਾਵਹਿ ਗਾਈ (ਭਾਵ ਆਸਾ ਗੈਣ ਲਗੇ ਸਨ) ਕਿਵੇਂ
ਗਾਈ ? ਪੁਨਿ ਉਚੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ (ਉਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ) ।

ਸੂਹਉਪੁਨਿ ਕੀਨੀ (ਫੇਰ ਗਾਈ) ਸਮੇਂ ! ਉਕਤ ਪੰਜੇ
ਇਸਤੌਆਂ ਮੱਘ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗਾਈਆਂ ਸਨ । (ਖੂਬ
ਰੰਗ ਬੜਿਆ ਸੀ)

ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਬੈਰਾਧਰ, ਗਾਜਘਰ, ਕੇਦਾਰਾ, ਜਬਲੀਧਰ
(ਜਬਲੀਧਰ) ਨਟ ਐਰ ਜਲਧਾਰਾ ਪੁਨਿਸ਼ੰਕਰ ਐ ਸ਼ਿਆਮਾ ਗਾਵਹਿ
(ਗਾਵਤੇ ਭਏ ਸਨ) 'ਸਮੇਂ । ਇਹ ਮੱਘ ਰਾਗ ਦੇ ਪੁਰ੍ਣ੍ਹ ਦੇ ਨਾਮ
ਹਨ । ਸਿਟਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨਿ ਗਾਏ (ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਤੇ
ਉਸ ਦੇ ਸਾਬੀ ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਛੋ ਰਾਗ ਗਾਏ ਸਨ) ਕਿਵੇਂ ' ਤੀਸ
ਰਾਗਾਨੀਆਂ ਸਮੇਤ । ਭਾਵ ਕੀ । ਉਸ ਨਾਟਕ ਯਾਂ ਗਾਵਿਨ ਡਰਾਮੇ
(ਵੇਸਵਾ ਅਖਾੜਾ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਠਾਰਹ ਦਸ
ਬੋਸ (੪੮) ਪੁਤਰ ਸਨ '(ਸਾਰੇ ੮੮ ਹੋਏ)

ਨਕਲ ਨਵੀਸ ਨੇ ਮਾਧਵਨਲ ਦੀ ਉਕਤ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ
ਚੋਪਈਆਂ ਦੇਹਰੇ ਆਦਿ ਕਟਕੇ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀ
ਵਲੋਂ ਅਸੁਧ ਸ਼ਬਦ ਪਾਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਿਗਾੜਕੇ ਲੁਕੈਣ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਿਚਲੇ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਤਦੇ ਸਾਰੇ ਏਕਾ ਹੀ
ਏਕਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਾਧਵਨਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੨ ਤੋਂ ੭੨ ਤਕ
ਲਗਾਏ ਅੰਕ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਸੋ ਕਿਸ ਦੀ ਚੁਗਾਈ ਕਵਿਤਾ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ
ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਲਿਖਣ ਤੇ ਦਸਣ
ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਠਕ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣ । ਅਸਲੋਂ
ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਧਵਨਲ
ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਵਿਖੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਹ

ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਚੋਰ ਨੇ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਚੁਗਾ ਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣ
 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖਣੇ ਵੇਲੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।
 ਰਾਗਮਾਲਾ ਤਦ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ
 ਕਰਮਵਾਰ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਛੌਦਾ ਬੰਦੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਾਧਵਨਲ
 ਤ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਦੇ ਗਾਇਨ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਇਕ ਸੀਨ (ਨਾਟਕ)
 ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕਾਮ ਕਰੀੜਾ ਮਸਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
 ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਧਵਨਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਸੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਗਿਆ
 ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਕੇਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਭਾਂਤ
 ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨੈਣ, ਆਲਮ ਕਵੀ ਖੁਦ ਭੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
 ਰਚਨਾ ਕਾਮ ਕਲੋਲੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰ, ਖੋਜ ਤੋਂ ਏਹੀ ਸਿਟਾ
 ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
 ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਭੁਲ ਕੇ ਭੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ
 ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂ ?

ਵੇਸਵਾ ਰਾਗ ਸੁਣੋ ਚਿੱਤ ਲਾਇ।

ਕਹੈ ਗੁਰੂ ਸੇ ਯਮ ਪੁਰ ਜਾਇ।

(ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ)

ਜਿਉਂ ਵੇਸਵਾ ਕੇ ਪਰੇ ਅਪਾਰਾ ।

ਕਾਪੁਰ ਪਹਿਰ ਕਰਹਿ ਸੀਂਗਾਰਾ ।

ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾਸ ।

ਵਾਂਕੇ ਗਲੇ ਜਮ ਕਾ ਹੈ ਫਾਸ ।

(ਭੈਗਉ ਨਾਮ ਦੇਵ)

ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਆਖਣਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ

ਜੇ ਅਧਿਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਾਣੀ (ਕਵਿਤਾ) ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਕਹੋਣ ਦੀ ਭੀ ਹਕਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਿਰੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਰਖਾ ਸਕਦੀ ਕਿੰਤੂ ਮੁਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਮਧੇਜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਗਿਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਧ੍ਰਿਯੋਜਨ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਚਾਤੀਗੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿ ਉਕਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਇਸ (ਕਵਿਤਾ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਭੀ, ਇਸ ਦੇ ਲਖਕ ਦੀ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਧਵ ਨਲ ਦਾ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਆਖਣਾ ਭੀ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਗ ਮਾਲਾ (ਕੋਈ ਬਾਣੀ) ਆਖਣਾ ਭੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੰਝ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਯ ਪਾਤਰਾਂ (ਨਾਚਿਆਂ) ਦੀ ਕਲਾ ਕੈਸ਼ਲ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਹੈ ਜੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ ਵੈ ਕਰ ਹੀ, ਤਹਿਂ ਪਾਛੇ ਮਿੰਧ ਵੀ ਅਲਾਪੀ, ਮੈਂ ਕਹੇ ਸਵਾਰੀ ਗਾਵੈ ਗਾਇਨ ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸਟ ਰਾਗ ਉਨ ਗਾਏ!“ ਆਦਿ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਨਾਟਕ

ਚੇਟਕਾਂ ਦਾ ਨਖੋਧ ਰੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਮਾਲਾ (ਨਾਮਪਰੀਕ) ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਮ ਭੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨ ਰੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਮਾਧਵਨਲ' ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਕਤ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਇਕ ਸਮੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਗਾ ਜਾਣਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਵਿਸ਼੍ਵਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਕਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਅਤੇ ਨਿਸਫਲ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬੀੜਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸਮਝਣਾ ਕੋਰਾ ਅਗਿਆਨ ਹੈ। (ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਯਾ ਚਾਰਯਾ)

'ਠੀਕ ਹੈ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਤਾਂ ਕਵੀ ਆਲਮ ਦੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾਨੂੰ ਮੁੰਦਾਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖਣੇ ਵਾਲੇ ਨਕਲਨਵੀਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਕਵੀ ਆਲਮ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਸੀਨ (ਨਾਟਕ) ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਸਚ ਆਖਿਆ ਹੈ "ਕਾਮੀ ਰਸਕ ਪੁਰਸ ਜੋ ਸੁਨ ਹੀ, ਤੇ ਯਹ ਕਬਾ ਰੈਨ ਦਿਨ ਗੁਨਹੀ" "ਮੈਂ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ ਦਾ ਕਰਤਬ ਹੀ ਹੈ ਸਕਦਾ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।"

ਨਾਮ ਪਰੀਕ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਯਥਾ:- (੧) ਭੈਰਉ ਜਾਂ ਭੈਰਵ (੨) ਮਾਲਕੈਸ (੩) ਹਿੰਡੇਲ ਜਾਂ ਹਿੰਦੇਲ (੪) ਦੀਪਕ (੫) ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ (੬) ਮੇਘ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੌਮਣੀ ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਹੈ।

ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਰਾਗਨੀਆਂ)

ਹਨ। ਯਥਾ:- (੧) ਭੈਰਵੀ, (੨) ਬਿਲਾਵਲੀ, (੩) ਪੁਨਿਆਂ ਕੀ
(੪) ਚੰਗਲੀ, (੫) ਅਸਲੇਖੀ, ।

ਅੱਠ ਪੁਤਰ ਹਨ:- (੧) ਪੰਜਮ, (੨) ਹਰਖ, (੩) ਦਿਸਾਖ
(੪) ਈਗਾਲਮ, (੫) ਮਧੁ, (੬) ਮਾਧਵ, (੭) ਲਲਿਤ
(੮) ਬਿਲਾਵਲ ।

ਮਾਲਕੋਸ਼:—ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਰਾਗਣੀਆਂ ਹਨ
(੧) ਗੈਂਡਕਰੀ, (੨) ਦੇਵਰੰਧਾਰੀ, (੩) ਰੰਧਾਰੀ, (੪)
ਸ੍ਰੀਹੁਤੀ, (੫) ਧਨਾਸਰੀ । ਅੱਠ ਪੁਤਰ ਹਨ:- (੧) ਮਾਰੂ, (੨)
ਮਸਤ ਅੰਗ, (੩) ਮੇਵਾਰ, (੪) ਪ੍ਰਬੁਲ, (੫) ਚੰਡ ਕੈਸਕ, (੬)
ਖਉ, (੭) ਖਟ, (੮) ਭਉਰਾਨਟ ।

ਹਿੰਡੇਲ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ:- (੧) ਤੇਲੰਗੀ
(੨) ਦੇਵਕਰੀ, (੩) ਬਸੰਤੀ, (੪) ਸੰਦੂਰਿ, (੫) ਅਹੀਰੀ ।
ਅਤੇ ਅੱਠ ਪੁਤਰ:- (੧) ਸੂਰਮਾਨੰਦ, (੨) ਭਾਸ ਕਰ, (੩) ਚੰਦ੍ਰ
ਝਿੰਬ, (੪) ਮੰਗਲ, (੫) ਸਰਸਬਾਨ (੬) ਬਿਨੋਦ, (੭) ਬਸੰਤ
(੮) ਕਮੋਦ ।

ਦੀਪਕ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਇਸਤਰੀਆਂ:- (੧) ਕਛੇਲੀ (੨)
ਪਟਮੰਜਰੀ (੩) ਟੇਡੀ, (੪) ਕਾਮੋਦੀ, (੫) ਗੁਜਰੀ (ਅੱਠ ਪੁਤਰ)
(੧) ਕਾਲੰਕਾ (੨) ਕੁੱਤਲ, (੩) ਰਾਮਾ (੪) ਕਮਲ (ਭੁਸਮ ਵਾਧੂ
ਹੈ) (੫) ਚੰਪਕ (ਪੰਚਨ) (੬) ਗੌਰਾ (੭) ਕਾਨੂਰਾ (੮) ਕਲੂਨਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਹੁਆਂ:- (੧) ਬੈਰਾਰੀ (੨)
ਕਰਨਾਟੀ (੩) ਗੌਰੀ (੪) ਆਸਾਵਰੀ (੫) ਸਿੰਧਵੀ । ਯਥਾ:-
ਅੱਠ ਪੁਤਰ:- (੧) ਸਾਲੂ (੨) ਸਾਰਗ (੩) ਸਾਗਰਾ (੪) ਗੈਂਡ

(੫) ਗੰਭੀਰ (੬) ਗੁੰਡ (੭) ਕੁੰਭ (੮) ਹਮੀਰ ।

ਮੇਘ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ (੧) ਸੋਰਠ (੨) ਗੈਂਡ (੩) ਮਲਾਰੀ (੪) ਆਸਾ (੫) ਸੂਹਉ । ਅੱਠ ਪੁਤਰ (੧) ਬੈਰਾਪਰ (੨) ਗਜਧਰ (੩) ਕੇਦਾਰਾ (੪) ਜਬਲੀਪਰ (ਸਵਲੀਪਰ) (੦੫) ਨਟ (੬) ਜਲਧਰ (੭) ਸ਼ੰਕਰ (੮) ਸਿਆਮਾਂ ਜੋੜ ੬+੩੦+੪੮=ਜੋੜ ੮੪ ।

ਨੋਟ— ਜੇ ਕਰ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਨਾਮ ਫਰਜੀ ਹਨ ਜੋ ਸਤਤਾਂ ਭਟਾਂ ਦੀ ਮਾਣਿਦ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਘਟ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚਲੇ ਇਕੱਠੀ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । “ਰਾਗਣੀਆਂ ਨਹੀਂ” । ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੁਤਰ ਕਿਵੇਂ? ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁਤਰ ਘਛਨੇ ਤਾਂ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਾਢਕਾਂ ਨੇ ਕਲਪੇ ਹਨ । ਰਾਗ ਅਕਸਰ ਮੇਰਾ, ਡੱਡੂਆਂ, ਕੋਇਲਾਂ ਕਾਵਾਂ ਆਦਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਤੇ ਹਨ । ਵਖਰੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਸੰਗਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਹੋਰ ਰਾਗ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਰਾਗ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹੁਦੇ, ਅਜ ਨੂੰ ਅਣ ਗਿਣਤ ਪ੍ਰਨਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ । ਹਰ ਦੇਸ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਖੇ ਵਖ ਰਾਗ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਂ ਕ੍ਰਮ ਆਦਿ ਹਨ ।

ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਐਣ ਦੀ ਰਾਪੰਚ ਸਾਖੀ ਭੀ ਮਣੇ !

ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰ੍ਵਾਖ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰ੍ਵਾਖ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਸੁਣ ਕੇ, ਛੀ ਰਾਗ ਅਰ ਤਾਸ ਰਾਗਨਾਾਂ,
 ਅਠਤਾਲੀ ਪੁਤਰ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਵਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਆਏ।
 ਅਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਬੇਨਤੀ ਪੂਰਬਕ ਬੋਲੇ ਕਿ ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ
 ਜੀ! ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਹਮਾਰੇ ਮੱਧ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਰਾਗ ਕੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਔਰ
 ਕਿਸੀ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਹੈ, ਔਰ ਕਿਸ ਰਾਗ ਕਾ ਕੈਣ ਪੁਤਰ ਹੈ?
 ਕੈਣ ਇਸਤਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਹੈ। ਸੋ ਹਮ ਸਭ ਕਾ
 ਕੈਸੇ ਨਿਰਣਾ ਹੋਗਾ। ਔਰ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ) ਕਾ ਕੈਸੇ ਨਿਰਣਾ ਹੋਗਾ?
 ਤੁਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ ਕੇ
 ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਕਿ ਜੇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਦਿ
 ਮੇਂ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕਾ ਸੂਚੀ ਪਤਰ ਲਿਖਾ ਹੈ, ਤਿਸੀ ਭਾਂਤ ਰਾਗੋਂ ਕਾ
 ਸੂਚੀ ਪਤਰ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਅੰਤ ਮੇਂ ਲਿਖੇ।

ਇਹ ਸਾਖੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਫਰੀਦ
 ਕੋਟੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਭੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਪਰ ਮਖੀ
 ਮਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਾਖੀ
 ਦੇ ਸਚ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਭੁੱਲੜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ
 ਹੀਣ ਸਿੰਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਵੀ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਗ ਹੋਵੇ
 ਗੀ ਹਨ? ਫਿਰ ਬੀਜੇ ਬੱਝੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਭੋਗ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਗ ਕਿਉਂ
 ਆਏ, ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਤੇ ਰਹੇ ਸਨ? ਸਾਖੀ ਘਾੜੇ ਨੇ ਇਸ ਨਾਮ
 ਧਰੀਕ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਗਰਬਾਣੀ ਤੇ ਪਾਠ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ
 ਦਿਤਾ। ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੂਚੀ ਪਤਰ ਕਿਸ ਗ੍ਰੰਥ
 ਜਾਂ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਕਤੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ
 ਬਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾ ਰੁਕੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਰਾਗ ਆਏ ਇਕੱਤੀ ਰਾਗ
 ਕਿਸ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਖੜੇ ਸਨ? ਜੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਸਨ ਤਾਂ
 'ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਮਾਝ, ਪਰਭਾਤੀ, ਬਿਗਾੜਾ, ਬਿਗਾਸ, ਜੇ ਜੇਵੰਤੀ

ਆਦਿ ਕਿਥੇ ਲੁਕੇ ਰਹੇ ਸਨ ? ਜੋ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ
ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ । ਜੋ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਆਏ ਕੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ
ਬੇ ਮੁਖ ਸਨ ਜਾਂ ਕਿ ਛੁਪੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਸਜਨੇ ! ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਲਪੇਟ ਸੰਖ ਵਾਲਾ ਗਪੈੜਾ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਰ
ਰਾਗ ਮਾਲੀਏ ਰੇਲਾ ਪੌਦੇ ਆਏ ਹਨ ਜਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾਏ
ਰਾਗਮਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ ਬਲਕੇ ਭੇਗ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ
ਖੰਡਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੇਲਾ ਪੌਦੇ ਸਿਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਡਹੰਸ ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦੇ
ਪੁਤਰ ਪੰਜਮ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਨਕਲ ਕਰਤੇ ਤੇ ਚੰਪਕ
ਲਿਖਿਆ) ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸ
ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਤਸਰੀ ਮਾਲਕੇਂਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
(ਸੇ ਨੂੰਹੀਂ ਕਿਥੇ ਰਹਿਣ ?) ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਾਂ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਨਾਲ
ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਤੇ ਈਹੋ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੇ ਬਿਭਾਸ ਦੀ ਹੈ ।
ਦਸੇ ਇਹ ਕਿਸ ਕੇੜਮੇਂ ਦੇ ਸਾਬੀ ਹਨ ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਵਿਖੇ ਵਰਤੇ ਹਨ । ਇਕੱਤੀ ਰਾਗ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ
ਦਰਜ ਸਨ, ਏਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀੜ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਨੀਕ ਮੰਨੇ ਹਨ ।
ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਖੇ
ਆਏ ਇਕੱਤੀ । ਰਾਗ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਭੀ ਅਗੇ ਦਰਜ ਹੈ ।

- (੧) ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ (੨) ਮਾਝ (੩) ਗਉੜੀ (੪) ਆਸ
- (੫) ਗੁਜਰੀ (੬) ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ (੭) ਬਿਹਾਗੜਾ (੮) ਵਡਹੰਸ
- (੯) ਸੋਟਠ (੧੦) ਧਨਾਸਰੀ (੧੧) ਜੈਤਸਰੀ (੧੨) ਟੋੜੀ
- (੧੩) ਬੈਰਾੜੀ (੧੪) ਤਿਲੰਗ (੧੫) ਸੂਹੀ (੧੬) ਚਿਲਾਵਲ
- (੧੭) ਗੌੜ (੧੮) ਰਾਮਕਲੀ (੧੯) ਨਟ (੨੦) ਮਾਲੀ

ਗੈੜਾ (੨੧) ਮਾਰੂ (੨੨) ਤੁਖਾਰੀ (੨੩) ਕੇਦਾਰਾ (੨੪)
 ਛੋਰਚੁ (੨੫) ਬਸੰਤ (੨੬) ਸਾਰੰਗ (੨੭) ਮਲ੍ਹਾਰ (੨੮)
 ਕਾਨੜਾ (੨੯) ਕਲਿਆਨ (੩੦) ਪ੍ਰਭਾਤੀ (੩੧) ਜੈਜਾਵੰਤੀ ।

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੋ ਧੀਰ ਮਲੀਆਂ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਖੇ
 'ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ' ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ
 ਪ੍ਰਿਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਧ ਘੱਟ ਬਾਣੀਆਂ ਮੈਜੂਦ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼
 ਕਰਕੇ ਸੇ ਪੁਰਖ (ਰਹਿਰਾਸ) ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਨਹੀਂ
 ਹਨ ਅਤੇ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ 'ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰ' ਤੇ 'ੴ ਤ
 ਸਰਵਰੜੇ ਭਈ ਲੇ ਨਿਵਾਸਾ' ਅਰ 'ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁ-
 ਗੀਆ' ਸ਼ਬਦ ਉੱਕੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨਾਂ ਹੀ ਨੌਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ
 ਹੈ। ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹਾਂ ਜੋ ਕਈ ਤੌ ਹੜਤਾਲ
 ਲਗਾ ਕੇ ਢੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾਠ ਸਾਡਾ ਦਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਸੰਸਾ ਰੇਵੇ ਖੁਦ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ
 ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੰਮਤ ੧੯੯੧ ਮਿਤੀ ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ ੧ ਪੋਥੀ
 ਲਿਖ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਰੇ ਪਤਰੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜਾ ਦੇ ੯੨੪ ਇਕ ਪੰਨਾ
 ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ, ਰਤਨ ਮਾਲਾ, ਰਾਗ ਮੁਖਾਮ
 ਦੀ ਸਾਖੀ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ ?
 ਹੁਣ ਨਿਕਾਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਲਣ
 ਨਾਲ ਬੀੜ ਖੰਡਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ? ਅਸਲੋਂ ਸਭ ਪਖ ਪੜੇ
 ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਵੇਸਵਾ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ ਨਾਟਕ ਹੈ

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮਾਪਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਨਾਟਕ ਵਿਚ
 ਹੁਬਹੁ ਲਿਖੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਨੇ ਉਸ

ਸਮੇਂ ਘੜੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਨਾਮੇ
ਗਣਿਕਾ ਨੱਚ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕੰਜਰ ਲੋਕ (ਨਾਟਕਾਂ ਦੇ
ਪਾਤਰ) ਰਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੱਤ ਗੀਤ ਅਤੇ ਬਾਦਯਾਨ ਰੂਪ
ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪੁਰਤੀ ਲਈ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਗਿਣਨਾ ਕਾਵਿ ਕਲਪਣਾ
ਪਰਧਾਨ ਅੰਗ ਸੀ, ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ। ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਪਿਛੋਂ ਧੂਪ ਦੇ ਅਤੇ ਨੁਮਰੀ ਆਇਆ ਉਣ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੈਤੀ ਸੂਚਾ
ਦਿਤੀ ਹੈ।

(ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਯਾ ਚਾਰਯਾ)

ਫੇਟ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਖ
ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਣ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਭੁਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ ?

“ਖਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ‘ਮੈ’ ਕਹੇ ਸਵਾਰੀ ।”

ਕੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਅਠ ਪੁਤ੍ਰ
ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਲਿਖ ਗਏ ? ਦੇਖੋ:-

- (੧) ਕਾਲੰਕਾ (੨) ਕੁਤਲ ਅਉ (੩) ਰਾਮਾ (੪) ਕਮਲ
- (੫) ਕੁਸਮ (੬) ਚੰਪਕ ਕੇ ਨਾਮਾ (੭) ਗਉਰਾ ਅਉ
- (੮) ਕਾਨੁਰਾ (੯) ਕਲੁਨਾ ।

ਕਿੰਨੇ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਇੰਨੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ
ਗਲਤੀਆਂ ਯਾਦੇਂ ਲਿਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪਈਆਂ
ਹਨ । ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਰੁਨ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਰਾਗਮਾਲਾ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਤੁਖੋਂ ਉਚਾਰੀ । ਆਲਮ ਦਾ ਪਾਠ
ਦੱਪਕ ਦੀ ਬਾਂਵੇ ‘ਪੰਚਨ’ ਹੈ । ਜੋ ਰਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਘਟਾ ਨਹੀਂ
ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ । ਪਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਫਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ
ਲਗਿਆਂ ਕਾਨੜਾ ਤੇ ਕਲਿਆਨਾ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਹੀ
ਗਿਣ ਲਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ “ਪੰਚਕ
ਨੂੰ ਰਾਗ ਪੁਤ੍ਰ” ਆਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲਈ ਇਹ ਕੀਤਾ

ਯਤਨ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਿਹ ਕਰੀ ਰਦੇਗਾ ? ਕਾਲੰਕ
ਤੇ ਕਲ੍ਹੀਨਾ ਦੇ ਰਾਗਾਹਨ, ਕਾਲੀਦਾਸ ਹਣਵੰਤ, ਭੈਰਉ ਤਿੰਨੇ ਸੰਗੀਤ
ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅਡੇ ਅਡੇ ਥਾਵੇ
ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚੰਪਕ ਕਿਸੇ ਮਤ ਨੇ ਰਾਗ ਪੁੜ੍ਹ ਨਹੋਂ ਮੰਨਿਆ। ਨਾ
ਹੀ ਸਾਲੂ ਜੋ ਮਾਲਵ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ “ਮਾਲੂ” ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ
ਹੁਣ ਸਾਲੂ ਬਣਾਇਆ ਛੈਠਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਤ ਵਿਚ
ਰਾਗ ਪੁਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ
ਕੋਈ ਵਖਰੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ,
ਇਹ ਸਾਲੂ ਰਾਗ ਚਾਹੀਦਾ ਹੀ ਸੀ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਆਪ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਸੂਹੀ ਨੂੰ ਸੂਹਉ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ। ਮਲਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲਾਰੀ ਤੇ ਤੇਲੰਗ
ਨੂੰ ਤੇਲੰਗੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਫ਼ਕ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ। ਕੀ
ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੀਵੇਂ ਨੂੰ ਪੁੱਲ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਏ ?
ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਰੂਸਤ ਕੀਤੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ,
ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹਿਜੇ (ਪਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸੈਕੜੇ
ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਕੀ ‘ਕਾਨਗਾ’ ਤੇ ‘ਕਾਨੜਾ’ ਅਤੇ ‘ਗਉੜਾ’
ਤੇ ‘ਗਵਰੀ’ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੋਂ (ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ
ਅਸਲੀਅਤ)।

ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮਿਸ਼ਨ

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ
ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜੋ ਵੰਗਨ ਨੰਦਨ ਆਦਿ ਸਬਦਾਂ ਥੀਂ ਜਾਹਰ
ਹੈ। ਚੰਪਈਆਂ ਮੰਨੌਂ, ਦੋਹਰੇ, ਅਥੇ ਪਿਛੇ ਲਿਖਣੇ ਦਾ ਢੰਗ

ਅਡਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਪ ਛੰਦੀ ਦੇ ਜੋੜ ਹਨ।
 ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿਚ ਏਕੇ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਛੰਤ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਢੰਗ,
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਅਡਰਾ ਹੈ। ਰਾਗਮਾਲਾ ਕਿਸੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ
 ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੌਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ
 ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਜਾਂ ਨਾਮ ਰਸ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ,
 ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਾਪੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਗੀ
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਪੂਰਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਕੋਈ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੁੰਦਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਬਾਲ ਵਿਚ ਦੰਨਿ ਵਸ੍ਤੁ
 ਪਾਈਓਇ, ਸਤ੍ਤੁ ਸੰਤੋਖ ਵੀਚਾਰੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਠਕਰ ਕਾ ਪਾਇਓਇ,
 ਕਿਸ ਦਾ ਸਭ ਸੁ ਅਧਾਰੇ। ਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕੀ ਭਰਿਆ ਹੈ? ਉਠੇ
 ਸੁ ਤਾਨ ਕਲੋਲ (ਰੰਗਰਲੀਆ) ਗਾਵਹਿ ਤਾਲ ਮਿਲਾ
 ਇਕੈ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਵੇਸਵਾਂ ਤਾਨ ਤਾਲ ਆਦਿ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੋਂਦੀ
 ਸੀ, ਤਾਂ ਕਲੋਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਾਂ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੀਵਾ, ਤਨ
 ਮਨ ਧੀਵੇ ਹਰਿਆ ਪਰ ਭੋਗ ਪੌਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲੀਏ ਆਲਮ
 ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੁਆਰੇ ਅਠਾਹਰ ਦਸ ਬੀਸ ਪਰ ਭੋਗ ਪੌਂਦੇ ਹਨ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਹੈ ਫਰਮੌਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਰਾਗ
 ਮਾਲੀਏ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਾਗ ਭੈਰਵੇ ਕਰ ਹੀ ਆਖ ਕੇ
 ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਖੰਡਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੇਜ

ਕੁਝ ਚਾਲਾਕ ਰਾਗਮਾਲੀਆਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਜਾਂ ਟਪਲਾ ਦਿਤਾ
 ਸੀ ਕਿ ਆਲਮ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ

ਕਰ ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਬੀੜ ਤੋਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੋਬੀ ਪਰ ਲਿਖ ਲਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਝੂਠ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਗ ਮਾਲੀਏ ਖੜ੍ਹੇ ਨਾ ਸਕੇ। ਅਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੋਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਢੋਲ ਦਾ ਪੋਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:-

‘ਨਾਗਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਭਾ, ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਮੌਹੀ ਬਾਬ ਸਿਆਮ ਦਾਸ ਜੀ ਬੀ. ਐ. ਹਿੰਦੀ ਹੋਬ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਰਪੋਟ (ਸੰਨ ੧੯੪੦) ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।’

In the year 1583, in which the poet Alama wrote his book. Todarmall was busy with his reforms of civil and Revenue Administration and must have won the great fame which has come down to the present day. The surname of the emperor Akbar was Abul Fatah Jalal-Din Mohammad and he reigned from 1556 to 1605 A. D. It, therefore, seems certain that this poet flourished in the time of Akbar, the great and consequently is different from another poet of the same name who was in the service of Muazzam Shah son of Aurangzeb as noted by me last year. ()

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸੰਨ ੧੯੦੬, ੨, ੮ ਅਤੇ ੧੯੦੮ ਦੀ ਖੋਜ ਰਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪਸਿਧ ਸਾਹਿਤਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਖੋਜੀ ਮਿਸਰ ਬੰਧੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਆਲਮ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਆਲਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਦੋਹਾਂ ਆਲਮ ਕਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆ

[() Annual Report on the search of Hindi, Manuscripts for the year 1903, P. 17.] Annual Report on the Search of Hindi Manuscripts for the year 1904, P. 15.

ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਹਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਖੋਜ-
ਰਪੋਰਟ ਵਿਚ, ਜੋ ਸੰਨ ੧੯੪੪ ਈ: ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ,
ਪੁਰਾਤਨ ਖੋਜੀ ਡਾਕਟਰ ਗੋਰਾ ਲਾਲ ਜੀ ਬੀ. ਏ. ਗੋਸ਼ਚਲ
ਸਕਾਲਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

Alama Kavi

8. Alama Kavi : Author of Madhvaanala Kama Kandala Nataka, wrote his work in 1583 A. D. during the reign of Akbar, the Great, whom he praises as the depository of Knowledge and wealth, and as the Guru the whole world.

He is distinct from another Alama who flourished during Bahabur Shah's reign and wrote on erotic subject.....

Alama

9. Alama is a well known poet on erotic subjects. He was a Brahman, but became a convert to Islam in Administration of the poets talents of a Mussalman woman whom he made his wife. He flourished about 1700 A. D.....Another Alama who has been just noticed, flourished in Akbar's time.

The Twelfth Report on the Search of Hindi MSS. for the years 1923, 1924 and 1925, Vol. I. P. 19-20.

ਦੇਹਾਂ ਆਲਮ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਕਾਂ
ਫੀਅਤ ਭਰੀ ਪੜ੍ਹੇਲੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਖੋਜ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ
ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਚੱਖੇ ਚਿਰ ਕੌਂਦੀਂ ਦੀਂਦੀ ਹਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇਲਾਕੇ
ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਹੋ ਕੇ ਸੂਬਾ ਮੱਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚੋਂ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਨ ੧੯੦੪ ਦੀ ਗੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਆਲਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਵਖੋਂ ਵਖ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਮਾਧਵਾਂ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ ਲੇਖਕ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

੧੫੮੩ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ। ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੇ ਰੈਵਨੀਉ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਰੁਕੇਵੇਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਉਸਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਜੇ ਅਜ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਅਬਲ ਫਤਹ ਜਲਾਲਉਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ੧੫੫੬ ਕੇ ੧੯੦੫ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਟ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਤਹਿਕੀਕ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤੋਂ ਅਛ ਕਵੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸੇ ਨਾਂ ਦਾ ਮੌਜਮ ਸਾਹ ਸਪੁਤ੍ਰ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀ।

(ਸਾਲਾਨਾ ਗੀਪੋਰਟ ਗੀਸਰਚ ਰਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰ: ੧੯੦੩ ਪੰ:੧੭)

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸੰਨ ੧੯੦੬-੭-੮ ਅਤੇ ੧੯੦੮ ਦੀ ਗੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਆਲਮ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਆਲਮ ਤੋਂ ਵਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਦੋਏ, ਉਸ ਗੀਪੋਰਟ ਦਾ ਸਫ਼ਾ ੨੬ ਦੋਹਾਂ ਆਲਮ ਕਵੀਆਂ ਥਾਰੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰਪੋਰਟ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰ: ੧੯੪੪ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪੁਰਾਤਨ ਖੋਜੀ ਡਾਕਟਰ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਜੀ ਬੀ. ਏ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਆਲਮ ਕਵੀ ਕਰਤਾ ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਨੇ ਆਪਣਾ
ਕਿੱਸਾ ੧੫੮੯ ਈਥੋਂ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ,
ਆਲਮ ਖੁਦ ਉਸ ਦੇ ਧਨ ਵਾਕਫੀਅਤ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਵੰਗ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਜੇ
ਆਲਮ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ
ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ } [ਸਾਲਾਨਾ ਰਪੋਰਟ ਹਿੰਦੀ
‘ਅਸ਼ੋਕ’ } ਸਹਿਤ, ੧੫੦੪ ਪੰਨਾ ੧੫]

ਪਹਿਲਾ ਆਲਮ ਕਵੀ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ
ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ ਤੇ ਵੱਜਾ ਆਲਮ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਲਮ
ਕੇਲ, ਤੇ ਮਰ ਗੌਤ ਸਾਰ, ਆਦਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਚੀਆਂ ਸਨ।
ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਆਲਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ
ਮੁਨਸ਼ੀ ਦੇਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਕਵੀ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਬੰਧੂ ਬਿਨੋਦ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ
ਸਫ਼ਾ ੧੦੧ ਉਤੇ ਆਲਮ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ
ਏਹੋ ਰਾਏ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮੈਜ਼ਮਦਾਰ ਐਮ. ਏ., ਐਲ. ਐਲ. ਬੀ. ਬੜੇਦਾ
ਕਾਲਜ ਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟ:-—ਕਵੀ ਗਣਪਤ ਰਚਿਤ ‘ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ’
ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮੈਜ਼ਮਦਾਰ ਐਮ. ਏ. ਐਲ. ਐਲ.
ਬੀ. ਬੜੇਦਾ ਕਾਲਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਇਹ ਕਹਾਣੀ
(ਮਾਧਵ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ) ਉਤਰੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ।
ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮਗਾਰਬੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ

ਚੁਕਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਥੀ ਆਲਮ ਨੇ ਸੰਮਤ ੯੯੧ ਹਿਜਰੀ (ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤੋਂ ੧੫੮੪ ਈ.) ਵਿਚ ਲਿਖੀ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਫਤਹ ਦੇ ਥੋੜੇ ਕਾਲ ਪਿਛੇ ਰਾਜਾ ਟੇਡਰ ਮੱਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਕਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਆਲਮ ਨੇ ਰਚਿਆ। ਮੌਜਮਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮਾਧਵਾ ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲਿਖਤੀ ਪਈ ਕਾਪੀ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਭੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਵਯ ਕੈਮ ਦੀ (ਹਿੰਦੀ) ਵਿਚ ਵੀ ਆਲਮ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

(ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ)

(ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਿਰਣੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਪੋਟ)

ਮਾਧਵਨਲ ਤੇ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ

ਮਾਧਵਨਲ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕੋਈ ਬਨਾਉਟੀ ਜਾਂ ਮਨੋ ਕਲਪਿਤ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ। ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਨਗਰੀ, ਜਿਥੇ ਰਾਜਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦੰਦ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬਿਲਹਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੀ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਕਟਨੀ ਰੈਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪਛਮ

ਵਲ ਭਰਹੁਤ ਅਤੇ ਜੱਬਲ ਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਤਾਜਾ ਗੋਬਿੰਦ
ਰਾਉ (ਚੰਦ) ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਮਤ ੯੧੯ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ ੧੮੮੨ ਈ:
ਹੈ। ਆਰਕਿਆਲੋਸੀਕਲ ਸਰਵੇ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਰਪੋਰਟ ਨੰ:
੯ ਤੇ ਸਫ਼ਾ ੩੭ ਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲਹਾਰੀ ਵਿਚ ਮਾਧਵ
ਨਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਲਈ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ ਸਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥੰਡਰਾਤ ਉਥੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਪੋਰਟ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਇਕ
ਪਿਕਚਰ ਵੀ ਦਿਤੀ ਰੰਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਟੇਕਲ ਨੰ: ੨)

(ਆਸੋਕ)

ਨੌਟ— ਦਸਮ ਗੰਬ ਵਿਖੇ ਵੇਸਵਾ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਤੇ ਮਾਧਵ
ਨਲ ਸਬੰਧੀ ਚਰਿਤਰ ਨੰਬਰ ੯੧ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥ:-

ਦੇਹਰਾ— ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਨਰੇਸ ਕੇ ਮਾਧਵ ਨਲ ਨਿਜ ਮੀਤ |
ਪੜ੍ਹੇ ਇਯਾਕ੍ਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਖਟ ਕੇਕਸਾਰ ਸੰਗੀਤ |

ਦੈਪਈ— ਮਧਰ ਮਧਰ ਧੁਨਿ ਬੇਨ ਬਜਾਵੈ |
ਜੇ ਕੋਊ ਤ੍ਰੀਜ ਸਰਵਨਨ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ |
ਦਿੱਤ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਮਤਹੁ ਵੈ ਝਲੈ |
ਗ੍ਰੰਹਿ ਕੀ ਸਕਲ ਤੀਹਿ ਸੁਧ ਭੁਲੈ |
ਪੁਰ ਵਾਸੀ ਨਿ੍ਧੁ ਪੈ ਚਲਿ ਆਏ |
ਆਇ ਰਾਇ ਤਨ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ |
ਕੈ ਮਾਧਵ ਨਲ ਕੈ ਅਬ ਮਰੀਐ |
ਨਾ ਤੇ ਯਾਂ ਕਹਿ ਵੇਸ ਨਿਕਰੀਐ |
ਮਾਧਵ ਨਲ ਨਿ੍ਧੁ ਤ੍ਰੂਤ ਨਿਕਾਤਿਯੋ |

ਬਿਪੁ ਜਾਨਿ ਜਿਥ ਤੇ ਨਹਿ ਮਾਰਿਯੋ ।
 (ਫੇਰ) ਕਾਮਾਵਤੀ ਨਗਰ ਚਲ ਆਯੋ ।
 ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਸੋ ਹਿਤ ਭਾਯੋ ।
 ਕਾਮ ਸੈਨ ਰਾਜਾ ਜਹਾਂ,
 ਤਹਿ ਦਿਨ ਪਹੁਚਿਯੋ ਜਾਇ ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਤੀਨ ਸੈ ਸਠਿ ਤ੍ਰੀਜ ਨਾਚਤ ਜਹਾਂ ਬਨਾਇ ।
 ਮਾਧਵ ਤੇਨ ਸਭਾ ਮਹਿ ਆਯੋ ।
 ਆਨ ਰਾਵ ਕੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਬੈਠੇ ਬਹੁ ਜਹਾਂ ।
 ਨਾਚਤ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਤਹਾਂ ।

ਮਾਧਵ ਕੰਦਲਾ ਪਰ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਾਮ ਸੈਨ
 ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਸਮੇਤ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਨਿਕਾਲ
 ਦਿਤਾ । (ਇਹ ਪੁਰ ਤੇ ਤਹਿ ਤੁਵਤ ਨਿਕਰੀਐ) । ਇਸ ਚਰਿਤਰ
 ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਰਜਵਾਜੇ ਇਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ
 ਬਾਤ ਪੂਰਨ ਸਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧਵਨਾਲ ਐਰ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ
 ਕਿੱਸਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੌਢੀ ਕੌਣ ਹਨ ?

ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਣ ਦੇ ਪੂਰਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਮੌਢੀ ਖਾਲਸਾ
 ਸਮਾਚਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੦੨ ਵਿਖੇ ਖੰਡਣ ਪੱਖ ਲੀਤਾ
 ਸੀ, ਸ਼ੁਰੂ ਇੱਕਰ ਹੈਨ:—

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: ੩੯—ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਾ ?
 [ਜ਼ਿਲਦ ੩ ਪੰ: ਨੰ: ੩੦ ਸਫ਼ਾ ੪ ਦਾਸ—ਕਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੂ ਕੇ
 ਉਤਰ—ਪਟਚਾ ਨੰਬਰ ੩੯..... । ਜ਼ਿਲਦ ੩ ਸਫ਼ਾ ੭

ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ
ਪੜ੍ਹਣੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ
ਨਹੀਂ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਖਾਲੇ ਅਸਥਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ
ਜੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੈ ਸੋ ਚਾਰ ਪਤਰੇ ਛਡਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਪਤ੍ਰੇ ਪਤ੍ਰੇ ਦਾ
ਅੰਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। **ਦੂਜੇ, ਉਸ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਿੱਧ**
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੌਜੇ, ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵੱਡ ਅੰਸੂ
ਰਾਸ ੩ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਰ
ਪਾਇਆ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਪਿਛੋਂ ਧੀਰਮਲ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਪਰ
ਉਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਥਾਂ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਿਤਾਬ ਮਾਧਵਾ ਨਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਰਜ
ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ।

ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਰਾਵ ਜ਼ਿਲਦ ੩ } { ਲੇਖਕ—ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀ
ਪਰਚਾ ਨੰਬਰ ੩੯ } { ਚਕ ਨੰ: ੩੯ ਵਿਲਾ ਝੰਗੀ
ਜ਼ਿਲਦ ੩, ਸਫ਼ਾ ੪ ੧੯੦੨ }

ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੇਟ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਰਾਵ ਵਲੋਂ ਹੈ ਪਾਠਕ
ਜਨ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ।

ਤਥਾਂ ਹੀ—

ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦੂਸ ਪਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਕਫੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁੱਗਮਤਿ
ਫੁਧਾਕਰ ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੪੯੮, ੪੯੯, ੫੦੦ ਪਰ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ

ਇਸਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਭੋਗ ਕਿਥੇ ਪਾਉਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਰ ਵਜੀਰ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ
ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸੁਣੋ:- ਆਪ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਗਮਾਲਾ
ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਜਣਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਛਪਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

“ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਨਾ ਮਲੂਮ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਲੇਖ
ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਾਖਤ ਛਪਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵੇਹਨਾਂ ਨਵੀਨ ਲੇਖਾਂ ਦਾ
ਫਲ ਸਿਰਫ ਪੰਥ ਦੀ ਫੁਟ ਦੇ ਸਵਾਇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ
ਹੁੰਦਾ।

{ਦਾਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਰੜ, ਜਿਲਦ ੯
ਪਰਚਾ ਨੰ: ੩੯ ਪੰਨਾ ੯ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਜਾਰ
(ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਲੋਟ ਨੂੰ ਨ ਬਰਦਾਸ਼ਤ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਝਟ ਆਪਣਾ ਨੋਟ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)

ਨੋਟ-ਸ਼ੇਕ ਨਵੀਨਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਰਾਚੀਨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ।

(ਸਫ਼ਾ ੩੬ ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰਬਰ ੩੯)

ਰਾਗਮਾਲਾ ਰੋਹਿਤ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਛਪਣਾ

ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਨਾਤਨ

ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਨਕੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਹਨ ਰਾਸ਼ ਤ ਅਧਿਆਇ ੪੭ ਵਿਚ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਕਤ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬੀੜ ਬੰਨ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਬੀੜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮੋਹਰ
ਹੈ। ਅਰ ਸਾਬ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ....

ਰਾਗਮਾਲਾ
ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹਟਾ ਦੇਵੇ ਕਦਾਚਿਤ ਰਾਗਮਾਲਾ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਕਿਆ ਅਛੀ ਬਾਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਗੇ
ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਗ
ਮਾਲਾ ਨਾ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ।

ਸੁਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁੰਬਦੀ ਕਾਲੂ, ਜਿਲਦ ੯ ਪ: ਨੰ: ੨੯
ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਸਫ਼ਾ ੭ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਜੇ ਕਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਬੀੜ ਛਪਣੇ ਨਾਲ ਅਸੰਮਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਪਰਲੀ ਲਿਖਤ ਪਰ ਨੇਟ ਹੁਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਨ
ਸਮਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਮਤੀ ਨਾਲ 'ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ' ਦੀਵਾਨ ਵਲੋਂ
ਸੰਨ ੧੯੧੭ ਈ: ਵਿਖੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਬੀੜ ਛਪਾਈ ਗਈ।
ਸਮਾਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਪੱਖ ਲੈਕੇ
ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਕਸਾਕੇ ਸੇਵਕਾਂ
ਨੂੰ ਫਾਸੀਆਂ ਪਰ ਲਟਕੇਣ ਤੀਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ।

ਛਪਿਆ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਨਕਲੀ ਹੈ

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

"ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੰਡੀ" ਕਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ
ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਾਈਆਂ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦੀ ਖੋਜ
ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿਦੁਧ ਸਨ।

ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
ਖੋਜ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤੇ ਸਹੀ ਰਾਗ-
ਮਾਲਾ ਦੇ ਪਖੀ ਸਜਣ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹੁਰਾਂ ਜੋ ਖੋਜ ਸ੍ਰੂ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ) ਦੀ ਦੁਸਤ ਪਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਰਖੀ ਉਹ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਜਣ ਨੂੰ ਅਜੇਹੀ ਗਲਤੀ ਕਰਨੀ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

“ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੭੯੨ ਤੋਂ ੧੭੯੮, ਤਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁਦਰਗੀ ਜੀ ਦੀ ਮੇਥਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ । ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਘੱਲਿਆ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।”

{ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤੇ ਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਲਿਖੇ}

{ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੫ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ}

ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ।

‘ਸ੍ਰੂ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਮੈਂ ਡਿਠਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੌ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਵਿਰਤੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਦੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੀ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੋਕੀ ਵਾਲੇ ਇਸਦੇ ਰਚਨਾਹਰ ਹਨ । (ਗੁਰਬਿਲਾਸ)

ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਰੋਂ ਅਸਲੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਤ ਅਸੂ ੧੯੦੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ।.....
ਸੇ ਇਹ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਗੁਰੂਸਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ।

{ਗੁਰ ਪ੍ਰਭਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਸਫ਼ਾ ੧੯੮
{ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ

ਅਗੇ ੧੯੯੮ ਸਫੇ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ.....
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਤੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ **ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ** ਗ੍ਰੰਥ
ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਇਸ ਸਫੇ ਦੇ ਟਿਪਣੀ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸਰਾਦਰ
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ
ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਸਰੀਆਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ।
ਉਹ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ **ਕੁਝ ਵਾਪਾ**
ਘਾਟਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਚਿਤਾ । ਅਜ ਕਲ ਛੱਪਿਆ
ਹੋਇਆ **ਉਹ ਅਸਲ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ।**
ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂਸਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

{ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ
{ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਫਾ ੧੯੯੮

ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨ ਗਾਇਆ, ਸੰਗ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ

ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨ ਗਾਏ, ਕਿਸ ਨੇ ਗਾਏ ? ਔਰ ਕਿਵੇਂ
ਗਾਏ ? ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਸੁਣੋ । ਇਹ ਉਤਰ ਮਾਧਵ
ਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ ।
ਮਾਧਵ ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦਾ
ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਸੀ, ਐਸੀ ਬੀਨ ਬਜੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਡ੍ਰੀਆਂ
ਕਾਮ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਡਿਗਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ

ਨਗਰੀ (ਕਾਮਵਤੀ, ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ) ਤੋਂ ਆਇਆ,
 ਜਿਥੇ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ' ਨਾਮੀ ਸੁਦਰ
 ਨਾਚੀ ਵੇਸਵਾ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੌਣ ਸਮੇਂ ਠੀਕ ਸੁਰ ਆਦਿ
 ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲਣੇ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਦਸਿਆ ਕਿ
 ਪਖਾਵਜੀ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਮੌਮ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪਾ ਕੇ
 ਰਾਜਾ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸਦ ਕੇ ਬਤੈਰ ਵਿਦਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸਤਕਾਰ
 ਦਿਤਾ ਤੇ ਵੇਸਵਾ ਨੇ ਭੀ ਮਾਧਵ ਨਲ ਛਲ ਹਾਵਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦੀ
 ਨਿਗਾਹ ਭਰਪੂਰ ਰਾਗ ਰੰਗ ਵਰਸਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ
 ਖਸ਼ਟ ਰਾਗ ਉਨ ਗਾਏ, ਸੰਗ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ
 ਭੜ੍ਹਾਂ (ਕੰਜਰਾਂ) ਤੇ ਮਾਧਵ ਨਾਲ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਏ ਸਨ। ਐਸਾ
 ਰਾਗ ਬੱਡਿਆ ਕਿ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਮਾਧਵ ਤੇ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ
 ਆਸ਼ਕ ਮਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਡਬ ਗਏ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਤਕ
 ਕੇ ਅਰ ਅਤਿ ਭੈੜਾ ਮੰਨ ਕੇ, ਰਾਜਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
 ਕੁਧਰਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣ
 ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
 ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਕਾਲ ਮੂੰਹੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਧੀਰ ਮਲੀਐ
 ਵਲੋਂ ਜੋ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ
 ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਾਂ
 ਰਾਗਮਾਲਾ ਆਦਿ ਕਚੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰੀ
 ਬੀੜਾਂ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਨੇ ਧੀਰ ਮਲੀਐ
 ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਕ ਗਪੈੜਾ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ
 ਪੰਚਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਰਾਗ ਚਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਜੇ ਬੁਧ

ਹੀਣਿਆਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨੁਖ ਆਦਿ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਗਪੈੜੇ ਨੂੰ
ਸਰ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ
ਗਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਜੋਰਦਾਰ
ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ ਛੂਢ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿ। ਹੈ ਮੁਦਾਵਣੀ
ਲਗ ਗੁਰ ਬੇਨ ॥ ਇਸ ਮੇਂ ਨਹਿ ਸੰਸੇ ਕਛੂ ਕਰੀ ਅਹਿ! ਜੇ ਸੰਸੇ
ਅਵਲੋਕਹੁ ਨੈਨ ॥ ਮਾਪਵਨਲਿ ਆਲਮ ਕਵਿ ਕੀਨਸਿ, ਤਿਸ
ਮਹਿ ਨਿਤਕਾਰੀ ਕਰਿ ਤੈਨ ॥ (ਸਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹੇ ਰਾਸ ਤੇ
ਅਧਿਆਇ ੪੭ ਫੰਦ ਤੱਥ ਤੋਂ ੪੯ ਤਕ) ॥ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿਲੇ ਮਧਵ ਨਲ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜਤਾਲ ਕੇ ਹੀ
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ
ਕੋਈ ਨਾ ਕਰੇ।

‘ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਧੀਰ ਮਲੀਆਂ ਦੀ ਬੀੜ ਪਰ ਰਾਗਮਾਲਾ’
ਲਿਖੀ ਜਾਣੇ ਕਰਕੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਹਾਮੀ ਵਧੇ ਫੁਲੇ ਪਰ ਦਸਮ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਪਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਮਾਣ ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ਦਮ-
ਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਵੀਨ ਬੀੜ ਲਿਖ ਕੀਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਚੇਪਾ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਰੰਤ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ
ਸਲੋਕੀ (ਮ: ੯) ਪਰ ਪਾਵੇ। ਇਹ ਕੁਝ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਮਕਾਬਲਾ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਦਬਕੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ
ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਤਵਾਰੀਖ ਪੰਨਾ ੨੪੩ ਤੇ ੪੪
ਜ਼ਿਲਦ ਦੂਜੀ) ਪਿਛੇ ਏਸੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪੂਰਾਇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪੰਡਿਤ
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ, ਰਾਗਮਾਲਾ
ਕਾਹੂੰ ਨੇ ਪੀਛੇਸੇ ਪਾਈ ਹੈ (ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੫੪੩ ਭਾਗ
ਦੂਜਾ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ

ਦੌਰਾਨ ਨੇ ਭੀ ਏਹੀ ਲਿਖਿਆ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਅਗੇ ਹੋਰ ਕੁਨਾ ਲਿਖਣੇ ਦੀ ਮੌਹਰ ਲਾਈ ਹੈ। (ਪੜ੍ਹੋ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੧੯੬੮) ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਨ, ਆਪ ਨੇ ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ ਦੇ ਪੰਨੇ ਵਿਚ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪਹਿਲੀ ਵਿਖੇ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਅਰਥ ਮੁੰਦਣਾ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਅਗੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਨਾ ਲਿਖੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਰੰਗੀ ਸਟੀਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਃ ਪ ਮੌਹਰ ਡਾਪ ਰੈਕ ਹੈ ਭਾਵ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਾ ਲਿਖੇ (ਪੰਨਾ ੧੯੯੧)।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਨਾਨਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਆਲ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। (ਪੜ੍ਹੋ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ ਪੰਨਾ ੨੪੫ ਤੇ ੨੫੧ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵੱਜੀ)

ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਫ ਮਹਾਨ ਖੋਜੀ ਵਿਦਿਵਾਨ ਸਨ, ਆਨੇ ਖੋਜ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ। ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

»ਾਪ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੇਟ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨਹੀਂ। ਆਲਮ ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਧਵ ਨਲ ਦੇ ਈੰਡ ਤੋਂ ੧੨ ਛੰਦ ਤਕ ਇਹ ਬਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹੀ ਮਾਧਵ ਨਲ ਤੇ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਈੰਨ੍ਹੇ ਚਟਿੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰੋਂ ਪਈ। ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਮੈਕਾਲਣ ਸਾਹਿਬ
ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਹੇਠਾਂ ਅਖਰ ਅਖਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖ
ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:—

"When all the hymns for insertion had been determined on, the Guru sat within his tent and dictated them to Bhai Gurdas. After much time and labour the volume was completed on the first day of the light half of Bhadon Sambat 1661 (A. D. 1604) The Guru then wrote the Mundawni as a conclusion, and affixed his seal there to..... A Muhammadan poet called Alam, in A. H. 992 (A. D. 1583) wrote a work in 353 stanzas generally from four to six lines each called "Madhva Nal Sangit" which purport to be an account of the loves of Madhva Nal and a lady called Kam Kandala. (An account of the same lovers is also found in the ninety first Charitar or tale in the tenth Guru's Granth) The Rag Mala, which from the conclusion of the Granth Sahib and contains a list of the rags and raginis and their Subdivisions, is a portion of Alim's work extending from the sixty-third to the seventy-second stanza. It is not understood how it was included in the sacred volume. The rags mentioned in it do not correspond with the rags of the Granth Sahib.

(*The Sikh Religion by Mr. Macauliffe, Vol. III, page 64, 65*)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਪੁਰਨ
ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾਵਾਨ ਵਿਰੁਧ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ
ਕਿਛੁ ਪੜ੍ਹ੍ਹ ਪੜਤਾਲ, ਰਾਗ ਮਾਲ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ
ਦੇ ਕਾਰਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਬਲੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੋਦੀ
ਗਿਆਨੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ, ਭਾਕਟਰ
ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਥੀਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਘਨੀਆ ਸਿੰਘ, ਆਦਿ
ਸਨ, ਸੰਨ ੧੯੧੭, ੧੮ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਬਾਰੇ ਭਾਗੀ ਰੈਲਾ

ਪਿਆ, ਸੈਂਕੜੇ ਸਭਾਵਾਂ, ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚੁ
ਰੈਖ਼ੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਸ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ਰ
ਸਬੂਤਾਂ ਸਹਿਤ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਰਪਣ (ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਖੰਡਣ)।
ਲਿਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਰ ਕੋਈ ਰਾਗ ਮਾਲੀਆ ਅਜ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ
ਦੇ ਸਕਿਆ। ਮਾਸਟਰ ਮੌਤਾ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ) ਜੀ ਨੇ ਉਤਰਦੁ ਵਿਚ
ਹਸ਼ਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖ ਕੇ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਵੇਸਵਾ
ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਖਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਗ
ਮੰਨਣਾ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਹੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ
ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਭੀ ਰਹਿਤ ਮਯਾਦਾ ਲਿਖ ਕੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ
ਪਾਠ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਅਜ ਤੀਕਰ ਅਤਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਪਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬੰਦ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਤਨੀਆਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਬੰਦ ਹੈ।
ਫੇਰ ਭੀ ਜੋ ਸਜਣ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਨਹੀਂ
ਟਲੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ
ਵਲੋਂ ਵਿਚੁਧ ਚਲਣਾ ਆਪਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਠਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
ਸੰਨ ੧੯੪੪ ਤੇ ੪੫ ਆਦਿ ਵਿਚ ਫੇਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ
ਵਿਚ ਚਲਾਂਦਾ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪੰਡਤ ਕਰਤਾਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਖਾ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਾਲ ਐਡੀਟਰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਗਿਆਨੀ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਸ਼ੋਕ (ਧਰਮ ਅਰਥ
ਬੈਰੱਡ) ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੀ. ਏ. (ਹਾਲ ਐਡੀਟਰ
ਰਸਾਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨਾਰੰਗ ਵਾਲ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਟ੍ਰੈਕਟ ਲਿਖੇ
ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਾਲ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕੇ ਗਲਤ ਅਤੇ
ਹਾਹਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਗਮਾਲੀਆ ਉਤਰ ਨਹੀਂ
ਦੇ ਸਕਿਆ। ਅਖੀਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਾਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜਾਂ ਚੀਫ
ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚਲੇ ਰਾਗਮਾਲੀਏ ਭੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ
ਛਪੀ ਬੀਜ਼ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੰਨ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ
'ਧੀਰਮਲੀਆਂ' ਦੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀਜ਼ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਲੀ
ਅਸਲ ਬੀਜ਼ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਬੀਜ਼ ਦਮਦਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ
ਨਾਲ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਧੀਰ ਮਲੀਆਂ ਦੀ ਖਾਗੀ ਬੀਜ਼ ਦਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ
ਭਾਵ ਜਿਥੋਂ ਉਠੀ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਰਾਗਮਾਲੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਖੁੱਹੇਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਰੂਪੀ ਸਬੂਤ ਭੀ ਢਹਿ
ਢੇਰੀ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਬੂਤਾਂ ਸਹਿਤ
ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਚੈਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੇ

ਮਾਧਵ ਨਲ ਦੇ ਕਰਤਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ
ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਵਾਸਤੇ ਰਚੀ ਹੈ?

ਸੰਨ ਨੈ ਸੈ ਇਕਾਨਵ ਆਹੀ ।
ਕਰੋਂ ਕਬਾ ਅਬ ਬੋਲੋ ਤਾਂਹੀ ।
ਕਰੋ ਬਾਤ ਸੁਨਹੋ ਸਭ ਲੋਗਾ ।
ਕਰੋਂ ਕਬਾ ਸਿਗਾਰ ਵਿਜੋਗਾ ।
ਕਾਮੀ ਰਸਕ ਪੁਰਸ ਜੇ ਸੁਨਹੀ ।
ਤੇ ਯਹਿ ਕਬਾ ਰੈਨ ਦਿਨ ਗੁਨਹੀ ।

ਸੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਬਦੇ ਬਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਨ ਵਾਲੇ
ਪ੍ਰਮੀ ਵਿਚਾਰਨ ਕਿ ਆਪ ਵੀਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਆਸੇ ਨਾਲ

ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?॥
 ਇਹ ਸੈਦ ਮਹੰਮਦ (ਗੈਸ ਕੁਤਬ ਕਾਦਰੀ) ਦੇ ਚੇਲੇ ਆਲਮ ਕਵੀ
 ਨੇ ਮਾਧਵ ਨਲ ਅਤੇ ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਦਾ ਇਕ ਚਰਿਤੁ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਯ
 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਧਵ ਨਲ ਸੰਗੀਤ ਹੈ।
 ਸੈਦ ਰਾਗਮਾਲਾ ਇਸ ਪਰ ਅੰਕ ਦੁੱਢ ਤੋਂ ੨੨ ਤੌਕ ਦਰਜ ਹੈ।
 ਸੈਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਚੁਗਾਕੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਦਸਣੀ ਜਾਂ ਪਾਵਨ ਬੀੜ
 ਦਾ ਅੰਗ ਬਨੈਣ ਵਾਲਾ ਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਸਭਯਤਾ
 ਦੀ ਕੌਟੀ ਅਗੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਲੋਕੀ
 ਦੰਡ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਜੁਰੂਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ

ਜੇ ਮੇਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ, ਘਰੁ ਮਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ।

ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਝਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੇਰ ਨ ਰੇਇ ।

ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ, ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ।

ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੧ ਵਾਰ ਆਸਾ । “ਚੇਰ ਕੀ ਹਾਮਾਂ ਭਰੇਨਾ ਕੋਇ
 ਅਨੁਸਾਰ” ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ, ਕਵਿਤਾ ਪਰ
 ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਕਿਵੇਂ ਭਰਨਗੇ ? ਜਾਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ
 ਸਭ ਨੂੰ ਖੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ, ਡਿਗਰੀ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
 ਹੈ ॥

ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਖੰਡਣ ਦੇ ਮੋਢੀ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੇ ਰਾਗ
 ਮਾਲਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖੰਡਣ ਹੈ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
 ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੈਸ ਵਜੀਰ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਉਕਤ ਗ੍ਰੰਥ ਛੱਪਦੇ ਤੇ

ਫਰੈਖਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਲਕੇ ਜੀਹ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ
ਪ੍ਰੇਜ਼ੀਡੈਂਟ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਦੀਸ ਬਾਗੜੀਆਂ
ਵੱਲੋਂ ਭੀ ਇਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਧ ਪ੍ਰਚੁਰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ।”

“ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹਲ”

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕ ‘ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਰ’ ਪੁਸਤਕ ਗੈਵੀਉ
ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹੈ। **ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਕਿ ਨੰ ਲਖਾ ਹਾਰ ਹੈ**
ਸ੍ਰੀ ਰੁਕੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਜਿਤਨੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ
ਹਨ ਸਭ ਖਾਨ ਖਾਨ ਰੂਪ ਹਨ। ਉਸ ਖਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ
ਚੁਣ ਕੇ ਅਰ ਰੁਕੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਪਰ ਲਾ ਕੇ ਜੋ
ਜੋ ਲੇਖਠੀਕ ਅਰ ਕੌਮ ਦੇਇਸ ਵੇਲੇ ਪੇਸ਼ ਆਏ
ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਲੜੀ ਵਤ ਪ੍ਰੋਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ
ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਕਲਾ ਚੰਦ ਦੀ ਕਲਾ ਵਾਂਗ ਵਧੀਕ
ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਕਾਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁਲ ਵਟਣ
ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੂਰ ਕਰਨੇ ਦਾ ਤਾਤ
ਪਰਯ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ
ਛਪ ਰਹੀ ਸੀ.....ਅਤੁਟ ਮੇਹਨਤ ਤੇ ਸੁਧਾਈ ਅਤੇ ਬੇ
ਚਿੜਕਾ ਵਕਤ ਖਰਚ ਰੋਣ ਕਰ ਕੇ ਏਤਨਾ ਸਮਾਂ ਲਗ ਗਿਆ।.....
ਜੇਸੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਐਸ ਵੇਲੇ ਲਾਭ ਦਾਇਕ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ
ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਤਾਗੀਫ ਦੇਣੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਢੀ
ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣੋਂ

ਵਿਰਵਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਰ ਪੰਥ ਅਗੇ
ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ
ਪੰਥ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ) ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪੜ੍ਹੇ। ਜਿਆਦਾ
ਤਾਂਗੀਫ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਨੁਕਤਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਦੂਸਰਾਂ
ਬਧਾਂ ਹੋ, ਪਰ ਸੁਚੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸ ਸੋਨਾ ਕਹੇ ਬਾਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿ
ਹੁੰਦਾ।

ਮਿਲਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ	{‘ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਜਾਰ’ ਜਿਲਦ ਵਜੀਰ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰੈਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
	{੨, ੧੯੦੯, ੨੩ ਅਕਤੂਬਰ

ਨੋਟ— ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਖੰਡਣ ਦਾ ਜਿਤਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ‘ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ
ਦੀਵਾਨ’ ਦੇ ਅਮਲੇ ਫੈਲੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇਰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਜੋ ਸੰਬੰਧ ਚੀਫ਼
ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਸੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਕੋਈ ਲੁਕੇ ਛਿਪੇ ਨਹੀਂ, ਉਪ੍ਰੇਕਤ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟ
ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦੇ ਸਚੇ ਪਤਿਪਾਲਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ
ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਤ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਟ੍ਰੈਕਟ ਦੇ ਟ੍ਰੈਕਟ ਫੰਬਰ ੨੯
ਦੇ ਸਫੇ ੩੯ ਪਰ ਜੋ ਲਿਖਤ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ... ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪੁਰ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ
ਵਿਚ ਨਾ ਇਕ ਅੱਖਰ ਘਟਾਵੇ ਨਾ ਵਧਾਵੇ।..... ਰਾਗ ਮਾਲਾ
ਬੀ ਪਿਛੋਂ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਗੁਰੂ
ਰਚਿਤ ਨਹੀਂ।”

ਰਾਗ ਨਾਦ ਤਾਲ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਖੇ ਨਾਮ ਰਸ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਜਾਂ

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਦ, ਸਾਜਾਂ ਆਇ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਭੀ
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ
ਵਿਰੁਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਰਾਗਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਯਥਾ : “ਨਾ ਭੀਜੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਵੇਦ ।” ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੈਣ
ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ‘ਗਾਵਨ ਗਾਵਹਿ ਨਾਮ ਪਿਆਰ ।’ ਭਾਵ
ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਰਾਗਯਾਂ ਗੈਣਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਵਾਕ
ਹੈ’

‘ਕਬ ਕੋਊ ਭਾਲੇ ਘੁੰਘੂਰੂ ਤਾਲ,
ਕਬ ਕੋਊ ਬਜਾਵੈ ਰਬਾਬ ॥
ਆਵਤ ਜਾਤ ਬਾਰ ਖਿਨ ਲਾਗੈ,
ਹਉਂ ਤਬ ਲਗ ਸਮਾਰਉਂ ਨਾਮ ॥
ਕਬ ਕੋਊ ਮੇਲੇ ਪੰਜ ਸਤ ਗਾਇਣ,
ਕਬ ਕੋਊ ਰਾਗ ਧੁਨ ਉਠਾਵੈ ॥
ਮੇਲਤ ਚੁਨਤ ਖਿਨ ਪਲ ਚਸਾ ਲਾਗੈ,
ਤਬ ਲਗ ਮਨ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਗਾਵੈ

ਆਸਾ ਮ: ॥ ੪ ॥

ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੁ ਕੇ ਭੀ ਜੇ ਕੋਈ ਫੋਕਟ ਲੱਗਾਂ ਕੇ
ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਝਣਜਾਣ ਹੈ ਉਹ
ਕਿਉਂਕਿ ‘ਬਹੁ ਤਾਲ ਪੁਰੇ, ਬਾਜੇ ਬਜਾਏ, ਨਾ ਕੋਈ ਝੁਲੇਣਾ
ਮਨ ਵਸਾਏ ।’ ਸੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੈ।

ਰਾਗ ਕਦੇ ਠੀਕ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਵਿਚ
ਪਾ ਕੇ ਹਗੀਬਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਵਾਕ ਹੈ ਰਾਗ ਨਾਲ
ਸਤ ਸਚ ਹੈ, ਭਾਵ, ਰਾਗ ਨਾਦ ਤਥੇ ਬੋਬ ਕੀਤੇ ਜਾਣਦੇ
ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਹਗੀਬਸ ਪੁਰਤ ਹੋਵੇ। ਰਾਗ ਕੇਹੜਾ ਹੋਵਾ ਹੈ?

ਸਭਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੇ ਭਲਾ ਭਾਈ, ਜਿਤ ਵਸਿਆ ਮਨ ਆਇ
ਜੋ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਅੰਸ ਜਾਂ ਸਿਖਿਆ
ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੁੜ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇੜੀਆਂ ਬਾਜੇ ਆਦਿ ਨਾਮੇ ਸੁਣੋ
ਬਜੋਣੇ ਬੇਅਰਥ ਹਨ ।

‘ਬਾਜਾ ਮਤਿ ਪਖਾਵਜ ਭਾਉ ।

ਹੋਏ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਮਨ ਚਾਉ ।

ਪੁਨਾਂ—ਸਤ ਸੰਤੇਖ ਬਜੇ ਦੋਇ ਤਾਲ ।

ਪੈਰੀ ਬਾਜਾ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ।

ਓਅੰਕਾਰ ਏਕ, ਏਕ ਧੁਨ

ਏਕੇ ਏਕੇ ਰਾਗ ਅਲਾਪੇ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਾਮੇ ਸੁਝੀ ਐਸੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾਵੀ
ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਫੰਡਣ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹੋ !

ਗਊਂਡੀ ਰਾਗ ਸਲਖਣੀ, (ਕਦੇ ?) ਜੇ ਖਸਮੇ ਚਿਤ ਕਰੋ ॥
ਸੋਟਨ ਸਦਾ ਸਹਾਵਣੀ ਜੇ ਸਚਾ ਮਨ ਹੋਇ ਕੇ ਦਾਰਾ ਰਾਗ ਜਾਨੀਏ
ਭਾਈ, ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ ਪਿਆਰ । ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਹੈ (ਕਦੇ ?)
ਜੇ ਕੋਈ ਸਚ ਧਰੇ ਪਿਆਰ ।

ਰਾਗ ਕੋਈ ਚੁਕੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਜਪੁ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਸਲੋਕ ਆਦਿ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ । ਰਖੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ
ਸਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਵਰਤਿਆ । ਰਾਗ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਵਾਜ਼ ਹਨ ਜੇ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਰਾਗੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਰਾਗ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਸਿਖਣੇ
ਵਾਸਤੇ ਹੈਤਦ ਭੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਅਪੂਰਨ ਹੈ । ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਮਾਝ,
ਮੰਧੜਾ, ਝੁਖਾਰੀ ਵਡਹੰਸ ਜਿਲਾ ਪਹਾੜੀ, ਰਰਭਾਸ, ਬਿਭਾਸ,

ਜੇ ਜੈਵੰਤੀ ਆਦਿ ਰਾਗ ਕਿਵੇਂ ਦਸੇਗੀ ?

ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੋਬੀਆਂ

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪੱਖ ਭਗੜਾ ਖੜਾ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ
ਆਪਣੀ ਧੜੇ ਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਮੌਢੀ
ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਜੋਧ ਕਵੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਜ ਆਦਿ ਨਾਮੀ
ਪਰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੋਬੀਆਂ ਬਣਾ ਰਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ
ਮੂੰਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪੋਬੀਆਂ ਅਜ ਤੀਕਰ ਛਾਪੀਆਂ
ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪੋਬੀਆਂ
ਅਜ ਤੀਕਰ ਛਾਪੀਆਂ ਨਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਧਵ ਨਾਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ
ਪੁਸਤਕ ਕਈ ਵੇਰ ਛਪ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹਸਤ ਲਿਖਤ
ਕਾਪੀਆਂ। ਪੁਸਤਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਬੋਲੀ ਵਿਚ
ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪੇ ਹੀ ਪੇਸ਼ੀ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ
ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਈਆਂ ਦਸਕੇ ਝੂਠੇ ਸੰਮਤ ਦਸਕੇ ਠੇਲਾ
ਪਾਊਣਾ ਇਹ ਰਾਗਮਾਲੀ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਹਰ ਕੰਡੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਛਾਪਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਥਲਿਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼
ਕਰਦੇ? ਨਾ ਛਾਪਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਝੂਠ ਦੇ ਪੇਲ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਜ ਤੇ ਜੋਧ
ਕਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਇਹ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਾਰੀ
ਤੇ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਤਾਂ ਇੰਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ
ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿਥੇ ਕਾਂਗੜਾ ਢੇਲੀ ਤੇ ਕਿਥੇ ਰਾਜਾ ਭੇਜ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੀਤਾਂ ਪਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ।
 ਕੀ ਉਹ ਬੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਕੇ ਰਾਗਮਾਲਾ
 ਪਰ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਟੁਟ ਗਈ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਸਿਆਹੀ
 ਮੁਕ ਗਏ? ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਜ਼ਾਂ ਸਚੇ
 ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੀਆਂ ਉਹ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੀਆਂ
 ਜੋ ਮਸੰਦਾਂ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਲਗੀਆਂ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
 ਲਿਖੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਆਉਣੀ ਹੀ ਸੀ। ਕਈਆਂ
 ਨੇ ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਪਿਛੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਤਨ-
 ਮਾਲਾ ਆਦਿ ਭੀ ਗੀਸੇ ਗੀਸੌ ਹੋਰ ਕੁਝ ਭੀ ਲਿਖ ਲਿਆ।
 ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਖਕੇ ਬਾਕੀ ਰਰਨਾਵਾਂ
 ਛੱਡੀਆਂ ਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਛਾਪ ਛੱਡਦੇ ਹੋਰ ਪੁਆਜ਼ੇ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ।
 ਗੜ ਬੜ ਤੇ ਆਪਾ ਧਾਪੀ ਕਰਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਬੀਜ਼ਾਂ ਪਰ
 ਬਨਾਉਣੀ ਦਸਖਤ ਬਣਾਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬੀਜ਼ ਠੀਕ ਸਿਧ ਹੋਵੇ।
 ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਤਨਮਾਲਾ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤਦੇ
 ਦਸਖਤ ਵਿਖਾਏ ਸਨ। ਜੇ ਉਹ ਤਸਦੀਕ ਸੁਦਾਂ ਹੈਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ
 ਲਿਖਤਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਤਸਦੀਕ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇ? ਦਸਖਤ ਖਾਰੀ ਬੀਜ਼ਾਂ
 ਪਰ ਭੀ ਵਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਦਸਖਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕੋਈ
 ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਸਖਤ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਬਾਤ

ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧ ਘਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ।
 ਮੁਦਾਵਣੀ ਅਸਲੋਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਸਖਤ ਕਿਸ
 ਗਲ ਦੇ? ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਠੀਕ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ
 ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰਮਾਣ ਅਪਰਮਾਣ
 ਬੀੜ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਚਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ
 ਦਸਖਤ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੀ
 ਨਹੀਂ ਸੀ । ਬਲਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ
 ਬਜਾਏ ਮਹਲਾ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਰਿਣਾ
 ਹੀ ਵਰਤੇਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਸਨੌਪ
 ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ
 ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦਸਤਖਤ ਠੀਕ ਹਨ । ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੋਹਰ
 ਲਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ।

ਦਸਖਤ ਐਸੀ ਬੀੜਾਂ ਪਰ ਵਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ
 ਕਚੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕੇ ਨਿਕਮੀਆਂ ਘਰੇਗੀ ਬਾਤਾਂ
 ਵੀ ਹਨ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਪਰ ਹਨ ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰ ਵੀ ਹਨ । ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਸਖਤਾਂ
 ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁੱਤਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ
 ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਉ ਕਿ ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੀਰ
 ਮਲੀਆਂ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਕਰ ਲੇਖ ਮੌਜੂਦਾਨ 'ਰਾਮ ਮੇਰੇ
 ਸਸਤਰੀ, ਹਉ ਰਾਮ ਕਾ ਜਵਈਆਂ (ਕਬੀਰ ਜੀ) ਭਦਣ ਉਣੋਤੇ
 ਕਰਾਇਆ ਕੇਸ ਮੰਡੇਣ ਦਾ' ਜਿਕਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪਛੇਂ ਹੜਤਾਲਾਂ
 ਫੇਰੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਦਸਖਤਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀ? ਅਸਲੋਂ ਵਧ ਬੀੜਾਂ
 ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪੀਰ ਮਲੀਆਂ, ਰਾਮ ਰਈਆਂ ਮਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਕਰ
 ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਸਨ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਲਮ ਹੜਮਤ ਨਾਲ
 ਟਾਕਰਾ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਤਰ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੇ ਰਹਿਣਾ
 ਪਿਆ ਸੀ ।

ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਖੰਡਤ ਅਖੰਡਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ

ਕਈ ਸਜਣ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਣ
 ਨੂੰ ਬੀਜ ਖੰਡਤ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਅਣਜਾਣਾ ਨੂੰ ਉਕਸੇਣਾ
 ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ
 ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀਆਂ ਬੀਜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ
 ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਰਾਮ ਕਲੀ ਮ: ੧ ਪੈਂਤੀਸ ਅਖਰੀ, ਸਿਵਨਾਤਿ
 ਦੀ ਸਾਖੀ, ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ ਮ: ੧। ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਦਾ ਪਰਸੰਗ
 ਬਾਇ ਆਤਸ਼ ਆਦਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਨੇ
 ਸੇ ਬੀਜਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਖੰਡਤ ਹੋਈਆਂ? ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ
 ਮੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਸਨ। ਸਾਬ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਧਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਭੀ ਹੈ ਰਾਗ ਮਾਲਾ
 ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ
 ਅੰਗ ਹੈ ਇਹ ਕਿਉਂ ਰਹੇ? ਬੀਜ ਦੇ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਵਿਚ ਐਣ ਸਮੇਂ
 ਜੇ ਪ੍ਰੈਸਾਵਾਲੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾ ਛਾਪਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ ਸੀ।
 ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਧੀ ਨੂੰ ਬੋਲੇ ਦੇ ਘਸੀਟਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹਨ।
 ਕਈ ਬੀਜਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਬਲੋਕ ਕਬੀਰ ਤੇ ਫਰੀਦ ਦੇ
 ਮੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਭਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਈਏ
 ਨਹੀਂ ਹਨ, ਏਹੀ ਹਾਲ ਧੁਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਪਿਛੋਂ
 ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਜਦ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਖਣ ਨਾਲ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਟੁਟਿਆ ਕੀ ਉਹ ਹੁਣ ਬੀਜਾਂ
 ਨਹੀਂ ਹਨ? ਜੇ ਕੁਝ ਨਿਕਾਲਨਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੇਣ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਾ
 ਹੈ? ਕਈ ਸਜਣ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਰਖ
 ਕੇ ਡਰੋਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਾਣੀ ਬਦਲਨੇ ਪਰ ਸਤਵੇ:

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਬਦਲਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਝੱਜਰ ਪਾਪ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੇ ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਪਾਠ ਦੀ ਥਾਵੋਂ ਮਿਟੀ ਬਈਮਾਨ ਦੀ, ਕਨੌਡੇ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਸੀ ਪਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾ ਪੜਨੇ ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬਦਲਨਾ ਨਹੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਸਜਣ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਗੇ ਧਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਕੁਮ ਬਦਲਨੇ ਕਰ ਕੇ ਪੰਥ ਨੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਣੇ ਦਾ ਸਰਾਪ ਫਿਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਹੁਕਮ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀ ਸਰਾਪ ਪੰਥ ਦਾ ਇਹ ਤੁਂ ਉਲਟੀ ਗਲ ਹੈ। ਬਲਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰ ਧਬਾ (ਕਲੰਕ) ਲੈਣਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਚਥਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮਨ ਘੜਤ ਬਾਤਾਂ ਤੇ ਛੂਮ ਡਗਵੇ ਹਨ, ਕੀ ਇਓਂ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿ ਧੀਰ ਮਲੀਆਂ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਖੀ ਤੇ ਕਚੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਈਆਂ ਸਨ ਤਦੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਜਨੇ ਸਚ ਦਾ ਅੰਤ ਸਰ ਹੈ, ਝੂਠ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਝੂਠ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਦਸਣਾ ਅਤੇ ਬੇਰਾਗਮਾਲੀ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਆਖਣਾ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਮੁਰਖ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਰਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਹਨ। ਸਚ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ

ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਨੀ ਭੁਲ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ
ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਭੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰ
ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਨੋਟ-ਇਕ ਸਜਣ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ
ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਸਿ
ਐਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੰਦੀ ਭੋਂ ਗੰਦੀ ਈਲੀਆਂ ਵੇਂ ਭੀ
ਐਂਦਰੂਨੀ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ
ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਿਖੇ ਬੰਦ ਯਾਦ ਐਂਦੇ ਹਨ ਲਿਖਿਆਂ ਹੈ:-

“ਹੀਰ ਰੂਹ ਤੇ ਚਾਕ ਕਲਬੂਤ ਜਾਣੋ,
ਬਾਲ ਨਾਬ ਇਹ ਪੀਰ ਸਦਾਇਆ ਈ।
ਇਹ ਦੂਹ ਕਲਬੂਤ ਦਾ ਚਿਕਰ ਸਾਰਾ,
ਨਾਲ ਅਕਲ ਦੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਈ।
ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਮੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਕਮਲਿਆਂ ਨੂੰ,
ਕਿਸਾ ਜੋੜ ਹੁਲਿਆਰ ਸੁਣਾਇਆ ਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੀ ਹਰ ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ
ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਹੈ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦਾ ਬੱਜਰ ਪਾਪ

ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ (ਨਾਭਾ) ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ
ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਉੱਤੇ “ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ” ਅਤੇ ਰਤਨ ਮਾਲਾ
ਆਦਿ ਕੁਝ ਫਾਲਤੂ ਬਾਣੀਆਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਸੀਆਂ। ਪਰ
ਰਾਗ ਮਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ (੧੦) ਦਸ ਪੜ੍ਹੇ ਕਢ ਕਢਾ ਕੇ,
ਉਹ ਬਾਣੀਆਂ ਹੀ ਉੜਾਂਦਿਆਂ ! ਦੁਣ ੪੦ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ

ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਆਖੀ ਜਾਵੇ ਹਨ । ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ (ਲਿਖਤ ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਬੰਧੀ ਸਰਨਾ ਨੰ: ੨) । “ਉਕਤ ਦਸ ਪ੍ਰੇਕਬੇ ਨਿਕਾਲੇ ਸਨ ? ਜਬਾਨੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਪਤੀ ਤੌਰ ਪਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਬੀੜ ਵਿਦਯਾਲੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਉਥੇ ਇਹ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਉਕਤ ਕਰਤੂਤ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪਰਚਾਰ ਦੇ ਮੌਢੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕਿਤਨੇ ਕਾਲੇ ਹਨ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਪੰਥ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਧੋਹ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ? ਲਖਾਂ ਰੁਤਬੇ ਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਸ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ ਪਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ? ਸ਼ੋਕ !

ਦੌਰੇ ਦੀ ਹਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ

ਦੌਰੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਨਾਮੇ ਹਥ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦਾਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਚੇ ਬੁੰਗੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਭੋਗ ਮੁਦਾਵਲੀ ਪਰ ਪੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਐਨ ਮੈਕੇ ਟੀ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਰਤਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੀ ਮਾਨ ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਪਾਦਿਕ ਕਾਸ਼ੀ ਪੜ੍ਹ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ : ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਬਣਣ ਤੇ ਮਹਾਨ ਜੱਗ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ :—ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ

ਓਤਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਅਗਵਾਈ ਖਾਲਸੇ ਕੀ । ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖਾੜ੍ਹ । ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਕੀ । ਤਾ
ਭਾਈ ਜੀ ਆਖਿਆ ਸਤ ਬਚਨ ਜੀ । ਜੇ ਆਗਿਆ ਹਜੂਰ ਕੀ ।

ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਲਗੇ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਹੁਕਮ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਪਸਿਧ ਚੈਥਾ* । ਜਦੋਂ
ਹਜੂਰ ਗਿਰਾਈਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਿਖਾਯਤ ਹੋਰ ਉਤਾਰੇ ਕਰਦੀ ਹੁਕਮ
ਨਾਲ ਚਾਰ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਓਸ ਬੀੜ ਦੇ..... ਦੇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਸਾਖੀ ਤੋਂ
ਨਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਵੇ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ।
ਉਤਾਰੇ ਭੀ ਹੋਵਨ । ਬੀੜ ਦੇ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਗੀ ਜਗ
ਕੀਤਾ । ਕਤਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤੀ ਤਰਾਤਗੀ । ਗੁਰੂ ਤੇਗ
ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਰ । **ਭੇਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ**
ਤੇ ਪਾਇਆ ਭਾਦੇਂ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹ ਕੀਆ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇ ਚੇਰਾਸੀ ਕਟੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ।

[(ਗੁਰੂ ਕਾਂਸੀ ਪਤ੍ਰ ਨਨਵਰੀ)
੧੯੪੦

ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦੇ ਅਰਥ

ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਾਰੇ ਕੋਸ਼ ਕਾਰਾਂ ਨੇ “ਮੁੰਦਣਾ, ਬੰਚ
ਕਰਨਾ, ਭੇਗ ਪੈਣਾ ਅਥਵਾ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ

ਨੋਟ-*ਤਖਤ ਚੈਥਾ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਭੀ
ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਸੰਗਤਾਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਚੈਥਾ
ਤਖਤ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਖਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਪੰਜਵਾਂ ਹੀ ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਭੀ ਏਹੀ ਮਨਦੇ ਹਨ ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਮੁਦਿਤ ਮੁਹਰ ਲਗੀ ਜਨ ਵਾਹਿ। ਭੋਗ ਸਕਲ
ਬਾਣੀ ਕੋ ਪਾਯਹੁ ਮਹਿਮਾਂ ਜਿਸ ਕੀ ਕਹੀ ਨਾ ਜਾਇ ॥ ੪੧ ॥
ਭਾਵ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੇਹਰ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੋਗ ਇਸ
ਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

“ਮੁੰਦਾਵਣੀ:- ਪੰਜਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਇਸਤਰੀਓਂ ਨੇ ਜਨੇਤ ਕੀ ਬਾਲੀਆਂ ਬੰਧੀ, ਉਸ
ਦੰਨਨੇ ਕਾ ਨਾਮ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਹੈ, ਮੁੰਦਣ ਸੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਨਾਮ ਬਨਾ
ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ‘ਬਾਲ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂ
ਪਾਈਆਂ’ ਇਤਯਾਦਿ ਪਾਠ ਉਸ ਦੰਦੀ ਕੋ ਖੋਲਨੇ ਹੋਤ ਕਹਿਆ,
ਵਹੀ ਪਾਠ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਮੁਹਰ
ਰੂਪ ਕਰ ਅੰਤ ਮੇਂ ਰਖਾ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਕਾਹੂ ਨੇ ਪੀਛੇ
ਸੇ ਪਾਈ, ॥

(ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਵਥ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੫੪੩ ਭਾਗ ੨)
ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਹੋਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ
ਅਖਾਤਾ ਨਿਰਮਲਾ ਪਟਿਆਲਾ ॥

(੩) ਮੁੰਦਾਵਣੀ—ਭਾਵ ਸੌਂ: ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ
ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਬੰਦਸ਼, ਰੋਕ, ਨਿਟੇਧ,
ਮੁੰਦਨਾ ਤੋਂ ਮੁਹਰ ਛਾਪ, ਯਥਾ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫,
ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੋਰ
ਸਾਣੀ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ ਗਈ, ਤਥਾ ‘ਇਹ
ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਕਿਉਂ ਵਿਚਹੁ ਕਦੀਐ ਸਦਾ ਰਖੀਐ ਉਰਧਾਰ’ ਇਸ
ਤੁਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਦ (ਇਹ) ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪਦ

(ਵਿਚਾਰ) ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਇਕ ਮੰਦਿਆਵਣੀ (ਨਿਰੋਧ ਬਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਰੇਕ) ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬਿਤੀਆਂ ਰੁਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਦਿਆਵਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ (ਪਾਈ) 'ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾ ਨੇ ਖੋਜ ਕੇ ਲਭੀ ਹੈ ਤਥਾ 'ਇਹ ਮੰਦਿਆਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਈ ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਲਧੀ ਭਾਲ' ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਚੌਫਖਾਲਸ
ਦੀਵਾਨ—ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ੧੯੯੯)

(8) ਐਸੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਕਿਤੁ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ। ਵਿਖੇ ਭੀ ਮੰਦਿਆਵਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮੋਹਰ। ਸੌ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਲਗੀ ਮੋਹਰ ਤੇਤ੍ਰਕੇ ਦੁਰਾਈ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਆਖ ਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਸੰਮਤ ੧੯੯੯ ਬਿ: ਵਿਖੇ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰਨੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਸੰਨ ੧੯੯੯ ਦਾ: ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੁਲੜ ਬਾਚੀ ਮਚਾਈ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਖ ਧੜੇ ਦੀਰਖਾਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਗ ਮਾਲੀਏ ਨਿਰਾਸ ਹੋਏ। 'ਰਾਗ ਮਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਂਤ'

ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਅਖਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਦੇ ਛੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਾਨਕਾਂ
ਦੀ ਗਿਆਤ ਬਾਸਤੇ ਉਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲਾ ਟੇਠਾਂ ਦਰਜ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਯਥਾ:-

ਦੇਹਰਾ—

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੁਖ ਦਾਨ ਜਗ “ਸੇਵਕ ਪੰਜ” ਮਹਾਨ ।
ਜੂਨ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵਾਨ ਕਰ ਬਿਨਯ ਗਹੇ ਹਰਿ ਗਿਆਨ ।
ਏਕ ਬਾਦ ਯਾਦ ਸਭ ਕਾਹੂੰ, ਹੈ ਰਾਵਤ ਲੌ ਪੰਜ ਸ਼ਾਹੂੰ ।
ਬਾਬਤ ਰਾਮ ਮਾਲਾ ਕੇ ਆਏ, ਚਲੇਆਤ ਏਹੁ ਚਿਰ ਤੇਜਾਹਿ ।
ਰਾਮ ਮਾਲਾ ਇਹ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਉਭੇ ਪਖਗਨੀ ।
ਕਵੁ ਕੇਵਿਦ ਸਿਖ ਸੰਤ ਮੰਤ, ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰ ਨੰਤ ।
ਸੰਮਤ ਦੁਨੀ ਸੇ ਛੇ ਮਾਹਿ, ਬਿਕ੍ਰਮ ਪਾਵਨ ਕਤਕ ਮਾਹਿ ।
ਸੰਤ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਫੇਰੇ, ਪੰਜ ਅਕੱਨਾ ਭਇਓ ਵਧੇਰੇ ।
ਇਸ ਪਰ ਭਇਓ ਵਿਚਾਰ ਅਪਾਰਾ, ਦੀਪ ਮਾਲ ਪਰ ਨਿਰਨੇ ਵਾਰਾ
ਭਇਓ ਨਿਬੇਰ ਵਿਚਾਰਯੋ ਜਾਹੈ, ਰਾਗ ਮਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਹੈ।
ਤਾ ਪਰ ਮੇਡਾ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਵਾਲੀ, ਪੱਡਤ ਗਿਆਨੀ ਮੁਲਾ ਬਿਸਾਲੀ।
ਅਠਿਨ ਅਡੇਲ ਸਿਖ ਬਾ ਸਾਚਾ, ਵਹਿ ਇਸ ਕਾਮ ਬੀਚ ਇਮ ਹਾਜਾ
ਲੇ ਹੜਤਾਲ ਉਸ ਤਤਕਾਲੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਚਿਗ ਚ ਲੇ ।
ਹਾਗ ਮਾਲਾ ਜਿਹ ਤਿਹ ਦਰਸਾਈ, ਪੀਤ ਪੁਸਾਕ ਤਾਹਿ ਪਹਿਰਾਈ।
ਪੰਜ ਸੇਵਕ ਲਾਹੌਰ } ਰਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਸ਼
ਉਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ।

੧੦ ਅਪੈਲ ੧੯੯੮

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਵਿਰੁਧ ਹੈ

ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਹੋਰ ਸੰਗੀਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖ਼ਰਾ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ;
ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ
ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੩੧ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ
ਹੈ। ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਜੋ ਈ ਰਾਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਚੋਂ ਮਾਲ ਕੋਈ ਸੰਪਰਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਰਾਗ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮੰਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੇ ਮੁਖ ਪੜਵੀ
ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਏਹ ਫੁੜ ਕੋਈ ਬੋੜ ਨਹੀਂ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ
ਗਤੁੜੀ, ਗੁਜਰੀ, ਧਨਾਸਰੀ ਤੇ ਸੋਰਠਿ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਗਣੀਆਂ ਕਹਿ-
ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿਚ
ਰਾਗ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ
ਮਾਲਾ ਗੁਰੂ ਆਸੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਅਸੋਂ) ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ
ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ
ਜਾਂ ਇੰਡੈਕਸ ਹੈ, ਉਹ ਝੱਠੇ ਹਨ ਰਾਗ ਮਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਤੱਤਕਰਾ
ਕਾਸਦਾ ? ਕੀ ਫਰ ਤਤਕਰੇ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਪੁ ਬਣੀ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਕਿਉਂ ਛਡਿਆ ਜਾਵੇ।
ਸਚ ਹੈ ਕੁਨ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਆਖਣਾ
ਗੁਰੂ ਗੋਪੂ ਬਣਨੇ ਵਾਲਾ ਬੱਜਰ ਅਪ੍ਰਾਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਮੁਦਾਵਣੀ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁਧ ਬੱਜਰ ਭੁਲਾਂ

ਗੁਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਰਾਗ ਰਾਉੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਗਵਰੀ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਲੰਗ ਨੂੰ ਤਿਲੰਗੀ ਗੌਡ ਨੂੰ ਗੌਡ ਕਾੜ ਨੂੰ
ਕਾਨੂਰਾ, ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਕਲੁਨਾ, ਬੈਰਾੜਾ ਨੂੰ ਬੈਰਾਰੀ ਸੂਹੀ ਨੂੰ
ਸੂਹਉ, ਮਲਾਰ ਨੂੰ ਮਲਾਰੀ ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਰਾਗ ਪੰਜਮ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੀ ਹਜ਼ੂਰ ਅੰਦੀ, ਉਹ ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਲੇਖਣੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ਤੋਂ
ਵਿਰੁਧ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ
ਆਪਣੀ ਲਿਖੇ ਰਾਗ ਜਿਹਾ ਕਿ ਜੈਤਸਰੀ, ਵਡਹੰਸ, ਤੁਖਾਰੀ,
ਰਾਮਕਲੀ, ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ, ਪਥਾਰੀ, ਨਾਨਗਾਇਣ, ਜੈਜਾ
ਵੰਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਭੂਲ
ਨਾ ਕਰਦੇ। ਮੁਦਾਵਣੀ ਪਿਛੋਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਲਿਖੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ
ਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਰਾਗ ਮਾਲਾ
ਉਚਾਰਦੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕਰ ਹੀ, ਉਚਰ ਹੀ, ਗਾਵਹਿ, ਸਨਾਵਹਿ,
ਉਨ ਗਾਏ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਕਦੀ ਨਾ ਵਡਤੇ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਕਾਮ
ਕੰਦਲਾ ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹਨ। ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪਾਤਰ
ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੀ ਪਾਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਵੇਸਵਾ ਕਾਮ ਦੰਦਲਾਂ ਦੇ ਗੌਣ
ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੁਤ ਧੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ
ਦਸਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸਲੋਂ
ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਅਰਬਾਤ ਰਾਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਆਖਣਾ ਭੀ ਗਲਤ
ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ
ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਅਸਲੋਂ ਇਹ ਮਾਪਵਾ ਨਲ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੰਗ
ਭੂਮ ਪਾਤਰ ਪਗ ਦੀਨੇ ਪਾਤਰ ਸੁਣੀ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਉਸ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲ,
ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਹੀ ਪੱਕੇ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਇਤਨੇ ਧੱਕੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ
ਅਜਾਂ ਭੀ ਕਈ ਪਖੀ ਜ਼ਿਦੀ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ।
ਸੰਨ ੧੯੭੮ ਈ: ਵਿਖੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕਠ ਪਰ ਇਕ
ਭਾਰੀ ਕਾਨਫੁਸ ਟੋਈ, ਢੋਲ ਦੁਆਰੇ ਬਜਾ ਕੇ ਬਹਿਸ ਵਿਚਾਰ
ਹੋਈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੇ ਟੋਣਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।
ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਮਿੰਬਰ ਸ: ਬਹਾਲ ਮੰਘ ਜੀ
ਜੈਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨਫੁਸ ਦਾ ਪਰਧਾਨ ਬਾਪਿਆ ਸੀ, ਇਸ
ਕਾਨਫੁਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਨਿਰਮਲੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਨਾਮਪਾਰੀ, ਪੁਜਾਰੀ,
ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਰਾਗੀ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਨਫੁਸ ਦੇ ਪ੍ਰਦੱਧਕ
ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ:
ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ, ਭਾਈ ਮੁਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਗਰਮੂਲਾ।
ਸ: ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਨਸ਼ਨਰ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਪੈਲੋਸ (ਫ਼ਗਰੂਰ)
ਪੰਡਿੜ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ। ਮਾਸਟਰ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ ਅਖਬਾਰ
ਪੰਥ ਸੇਵਕ। ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਮੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਚਾਰਕ
ਨੂਰਪੁਰੀ (ਦੁਆਬਾ) ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿ
ਕਾਫੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ
ਵੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਿਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ
ਸਿਖ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰੇ। (ਦਿਸ ਲਾਲ ਸਿੰਘ)।
ਜੇਤੇਂ ਦੇ ਮੌਰਚੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੰਗ ਸਰ ਵਿਖੇ ਇਕ
ਮੌਲ ਇਕ ਅਖੜ ਬਿਨਾ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਡੇ ਤੌਰ ਪੰਥ

ਵਲੋਂ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਲਗ ਪਗ ਬੁਤੀਆਂ ਸਿੰਘ
 ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਰੁਧ ਦੀਵਾਨ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਅਜੇ
 ਤੀਕਰ ਭੀ ਕਿਤਨੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਪਰ ਕਾਇਮ
 ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਸੰਟਰਲ
 ਮਾਝਾ ਦੀਵਾਨ, ਰਾਜਕਾਜ਼ ਅਕਾਲੀ ਦੀਵਾਨ ਆਦਿ ਨੇ ਰਾਗ
 ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ ੧੯੧੨, ੧੯
 ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤਾਰਾਂ ਗੁਰਮਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਨਰੇਸ਼ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ
 ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕੇ
 ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਮਲਾਯਾ ਦੀਵਾਨ, ਟੈਪਿੰਗ, ਕੁਆਲਾ ਲੰਪਰ,
 ਫੁਸ਼ਿੰਗਈਪੂ ਆਦਿ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਹੋਏ, ਅਫਰੀਕਾ
 (ਨਰੋਬੀ) ਅਮਰੀਕਾ, ਐਹਮਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਫੈਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਰਾਗ
 ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਪਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਉਹ ਪੋਪ ਟੂਪ ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ
 ਧੜੇ ਬਾਜ਼ ਹੀ ਵਧ ਹਨ ਜੋ ਦਮਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ
 ਪਿੰਜਰਾ ਉਠਾਕੇ ਰੌਲ, ਪਾਊਂਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਚਿਤੋਂ ਉਹ ਭੀ
 ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਪੱਖ
 ਝੁਠਾ ਹੈ?

ਜੇਨ ਸੰਨ ੧੯੧੮ ਵਿਖੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਾਰੇ
 ਭਾਰੀ ਕਾਨਫ੍ਰੈਂਸ ਮਥ ਕਥ ਕੇ ਹੋਈ ਬਦੁਤ ਭਾਰੀ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ
 ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਸਿਖ
 ਨਾ ਕਰੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੋ ਕੇ
 ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ
 ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਰਤਾ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਤੇ
 ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਨੇ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਸੰਨ ੧੯੧੯ ਵਿਚ
 ਪੰਥ ਸੰਵਕ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਦੋਬਾਰਾ ਇਕ ਲੋਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਕਿ

ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਲੇਖ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਡਾਕਪਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੧੫ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਗਮਾਲਾ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੁਝ ਬੀਡਾਂ ਡੱਪਵਾਕੇ ਭਰਾਵਾ ਨਵੀਂ ਕੀਤਾ (ਸੰਨ ੧੯੦੯ ਈਵਾਲਾ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਸਿਧ ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੋਂ ਵਿਟੁਪ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਬੀਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ)। ਲਿਖਤ ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਯਚਾਰੀਆ ਪਰਧਾਨ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ ਸਭਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਗਰ ਲਾਹੌਰ।

ਪੰਡਿਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ (ਕਾਂਸੀ ਵਾਲੇ) ਇਤਿਹਾਸ ਰੁਕ੍ਤੀ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਖੰਡਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ (ਹੋਰ ਅੰਕੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਯਵਾਨ ਭੀ) ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਪੰਥ ਸੰਵਕ ਪੰਥਕ ਪਤਰਕਾ, ਅਤੇ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਪਹਿਲੇ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਭੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿ ਸੁਸਾਸਿਟੀਆਂ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਾਂ ਤੇ ਵਕਤਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, (ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਖੰਡਨ ਸਭਾ ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਤਯਚਾਰੀਆਂ)॥

ਸੰਨ ੧੯੩੨, ੩੩. ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੋਮਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗੁਰਮਿਤ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤ੍ਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕਈ ਵੇਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯ ਦਾ ਹੋਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਮੂਜਾਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਇਸ ਏਕਤ੍ਰਤਾਵਾਂ ਵਿਖੇ ਲਗ ਪਗ ਸਮੁੱਹ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸਿਖ ਸੰਪਦਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੰਖੀ ਸਜਣ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਂਥੀਆਂ

ਸਭਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰਾਵਾਂ ਭੀ ਆਈਆਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਕੇ
ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰ੍ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਭੋਗ ਮਦਾਵਣੀ ਪਰ
ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਊਕਤ ਫੈਸਲੇ ਮੂਜਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੀ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਥਕ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਖਤ ਤੌਹੀਨ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਗੈੜੇ

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂਸਰ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਗੋਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਬਾਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰਚਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਅੰਤ ਪਰ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

“ਸਤ੍ਰੀ ਸੈ ਬੀਤੇ ਤਬੈ ਬਰਖ ਪਛੱਤਰ ਜਾਨ। ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਇਕੀਸ ਦਿਨ ਗਯੇ ਸੁਖਦ ਪਹਿਰਾਨ ॥੪॥ ਸੁਦੀ ਪਖ ਦਿਨ ਪੰਚਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦ ਪਾਇ ਭੋਗ ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਕਾ ਕਰ ਕਵਿਤਾ ਅਹਿਲਾਦ ॥੫॥ ਭਾਵ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੭੭੫ ਬਿ: ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੭੫ ਵਿਖੇ ਜੇਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਥਾਪਨ ਹੋਏ। ਸੰਮਤ ੧੭੯੪ ਬਿ: ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

ਸੰਮਤ ੧੭੭੫ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਮਿਲੇ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸੰਨ ੧੭੭੮ ਤਕ ਦਿੱਲੀ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਾਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ

ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੇ ਸਨ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਾਲੀ, ਵਿਖੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਤੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁਧ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਖੰਡਣ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਸਾਡਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਡਾਕਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਨ ਤਰੋੜ ਕੇ ਪਰਵਿਰਤ ਰੁਰ ਬਿਲਾਸ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੀਏ ਭਾਖੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਡਾਕਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਆਦਿ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਢੰਡਣ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ ਆਦਿ।

ਇਹ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਅਸੂ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਬਿਂਦੂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰ ਸਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਦਲਾਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਰਥ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ (ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪੰਨਾ ੧੯੮੮ ਪੇਥੀ ਪਹਿਲੀ) ਸਿਟਾ! ਅਜ ਕਲ ਡਾਕਿਆ ਉਹ ਅਸਲ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਰ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਮਾਰਥ ਵਾਲੇ ਪੰਨਾ ੧੯੮੯ ਜਾਂ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਣਾ ਭੂਲ ਹੈ।

ਧੁਨਾ ਲਿਖਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਗਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ਦੂ ਵਿਖੇ ਧੁਨਾ ਬਾਹੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
ਕਿ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ,

“ਬਾਣੀ ਐਰ ਨਹੀਂ” ਤੁਮ ਕਰਨੀ ।
 ਸਤ ਬਚਨ ਸੁਨੋ ਮਮ ਸਰਵਨੀ ।
 ਦੀਨ ਹੇਤ ਜੋ ਸੀਸ ਉਤਾਰੇ ।
 ਚਾੜ੍ਹੇ ਬਾਣੀ ਮੁਖੇਂ ਉਚਾਰੇ ।
 ਐਰ ਕਿਸੀ ਕੀ ਚੜ੍ਹੇ ਨਾ ਬਾਣੀ ।
 ਸਤ ਬਚਨ ਹਮਰੇ ਤੁਮ ਜਾਨੀ । ੪੧੭ ॥

ਇਹ ਬਾਤ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ
 ਕਾਫੀ ਕਚੀ ਰਚਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਧੁਨਾ ਲਿਖੇਣ
 ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਖ ਲਗੇ ਦਿਵਾਨਾ ।
 ਬੁਢੇ ਆਦਿਕ ਸਭ ਇਕ ਠਾਨਾ ।
 ਹਰਗੋਬਿੰਦ (ਗੁਰੂ) ਕੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਈ ।
 ਆਗਿਆ ਮੇਰ ਸੁਨੋ ਚਿਤ ਲਾਈ ।
 ਸਾਹਿਬ ਬੁਢੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ।
 ਤੁਮ ਕਰਨੇ ਜੁਧ ਮਹਾਂ ਭੈਆਨਾ ।
 ਗੱਟਬ ਬੀਰ ਹਮ ਜੋਏ ਲਿਖਾਈ ।
 ਬਾਈ ਬਾਰ, ਮੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ ।
 ਮਨ ਪਸੇਦ ਸੁਨ ਵਾਰ ਜੋ ਪਾਵੈ ।
 ਤਬਹਿ ਧੁਨਾ ਤੁਮ ਤਾਹਿ ਚੜ੍ਹਾਵੈ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸਾਹਿਬ ਬੁਢੈ ਕੀ ਤਬੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ
 ਪਾਇ । ਨੌ ਧੁਨ ਚੜ੍ਹੀ ਵਾਰ ਕੀ ਸੁਨੋ ਸੋਇ ਚਿਤਲਾਇ ॥ ਆਦਿ
 ਅੰਕ ੧੩੧ ਅਗੇ ਧੁਨਾ ਦੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ।

ਉਕਤ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਖੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨ
 ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਧੁਨਾ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ

ਇਹ ਸਾਖੀ ਬਨੈਟੀ ਹੈ। ਧੁਨਾ ਕਿਸੀ ਨੇ ਬਤੌਰ ਤਰਜ਼ ਯਾਦ-
ਦਾਸ਼ਤ ਦੇ ਲਿਖੀਆਂ, ਅਗੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮਥੀ ਪਰ ਮਥੀ
ਮਾਰਨੇ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਬਣ ਗਈ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਨੇ ਸਾਖੀ ਘੜ ਕੇ
ਇਸ ਮਨਮਤ ਨੂੰ ਪਕਿਆ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਧੁਨਾ ਦਾ ਧੁਨ
ਦਰਗਾਹੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਨਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ
ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰਜ਼ ਪਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੈ।
ਗੁਰਗਾਣੀ ਤਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੀਯਤ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਹੋਰ ਹੋਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਦ ਰਚਨਾ ਦੀ ਆਮਦ

ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਮੇਹਨ ਜੀ
ਪਾਸੋਂ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਪੇਖੀਆਂ ਲੈਣ ਗਏ ਤਾਂ ਗਊੜੀ ਰਾਗ ਮਃ
ਪ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ
ਕਿਹਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਮਲਾ ਮੇਹਨ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾਂ ਸਮਝਦਾ
ਹੋਵੇ। (ਮੇਹਨ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਚੇਬਾਗ ਮੇਹਗੀ ਬਣਾਇਆ ਭਾਵ
ਗੁਰਦਾਸ)। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਪਰ ਹਾਂਦੇ,
ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੜਪੋਤਰੇ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਸਦ
ਰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ।

ਸੁੰਦਰ ਸਦ ਬਨਾਇਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗੂ ਸੁਨਾਇ।
ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਗਦਗਦਭਏ, ਤਬੈ ਲਿਖਯੋਚਿਤ ਲਾਇ। ਮ: ੪॥੧੮॥
ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸੱਦ ਜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਨਰ, ਤਾਂ ਪਰ ਅੰਤਰ ਦੁਸ਼ਟ ਨਾ
ਚੀਨੇ, ਸੋ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਭੁਸੀ ਸਿੱਖ ਦੇਹਾਤ ਦੇ ਭੋਗਾਂ
ਪਰ ਸੱਦ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂ? ਬਾਕੀ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਜਮਾਂ
ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਨੋਟ—ਵੇਖੋ ਕੈਸੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਅੰਧੇਰ ਗਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੇ
 ਗੁਰੂ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜਨਮਿਆ ਭੀ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
 ਰੱਖੋ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਕੇ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਸੱਦ ਲਿਖਕੇ ਪੇਸ਼
 ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ, ਸੱਚ ਹੈ ਝੁਨ ਦੇ ਪੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕੋਈ
 ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ
 ਸੁੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਮੇਹਨ ਮੇਹਨੀ ਲਿਖਦੇ ਤਦ ਭੀ ਕੋਈ
 ਬਾਤ ਸੀ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ (ਪੜ੍ਹੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਤਾ
 ਬਲਵੰਡ)।

ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਵਾਰਾਂ ਲਿਖਾਇ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ,
 ਭਗਤਨਿ ਕੇ ਪੁਨ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਯੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਲਿਖੇਣ ਲਗੇ
 ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਬਾਤ। ਚਤੁਰ
 ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਪੰਚਮ ਆਪ ਉਚਾਰ। ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਰਚਨਾ
 ਕਿਵੇਂ?

“ਬਹੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਕਰੈ,
 ਭਗਤ ਨਾਮ ਧਰ ਧਰ ਦੇਹਿ।
 ਆਪ ਰਹੈ ਹਮਹੂੰ ਲਿਖੈ,
 ਭਗਤ ਨ ਕੇ ਦਿਸਦੇਹਿ।”

ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਭਗਤ ਇਥੇ
 ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ
 ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਭਾਬੀ ਜੀ ਗਏ ਤਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੰਬੂ (ਕਨਾਤ) ਵਿਖੇ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸੂਣੇ
ਫੇਰ ਕਲੇ ਕਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ।
ਕੈਣ ਕੈਣ ਸਨ? (ਉਤਰ) ਕਬੀਰ, ਤਿਲੋਚਨ, ਬੋਟੀ ਜਾਨੇ
ਨਾਮ ਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ, ਪਡਾਨੇ। ਭੀਖਨ, ਧੰਨਾ, ਜੈ ਦੇਵਾ। ਪੀਪਾ,
ਸਧਨਾ, ਸੈਣ ਅਭੇਵਾ। ਪਰਮਾਂ ਨੰਦ, ਰਾਮਾਂ ਨੰਦ ਗਏ। ਸੂਰ ਦਾਸ
ਪੰਜੂਹਿ ਏਹ ਭਏ॥ ਪਹਿਲੀ ਟੋਲੀ ਪੰਦਰਾਂ ਦੀ ਨਿਕਲੀ ਫੇਰ ?

ਆਗੇ ਸੁਨੇ ਐਰ ਸੁਖ ਲੇਹੋ। ਸਮਨ ਮੂਸ ਨ ਐਰ ਜਮਾਲ,
ਮਸਕਨ ਚਾਰੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ।

ਨੇਟ—ਇਹ ਨਾਮ ਚੈ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਕਈ
ਮਸਕਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪਤੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਪਦੇ ਹਨ, ਚੈ ਬੋਲਿਆਂ ਦਾ
ਅਰਥ, ਚਾਰੇ ਬੋਲੇ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਚੈ ਏਲੇ ਛੰਤਾਂ ਦੀ
ਇਕ ਤਰੜਾ ਹੈ। ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਦਸੇ ਪਰ
ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ
ਬੰਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਸ ਕੀਜੇ। ਭਗਤਨ ਦਰਸ਼ਨ
ਮੌਹਿ ਦੀਜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਵਿਖਾ ਦਿਤੇ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ

ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਫਰਮਾਯਾ,
ਨਿਜ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹੇ ਤੁਮੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਹਿੰ॥

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਕ ਤੁਮੇ ਲਾਗਿਕ ।

ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦਾਸ ਹਮ ਪ ਇਕ ।

ਕਹਾ ਪਟ ਬੀਜਨ ਕਹ ਰਵਿ ਜੋਤ ।

ਸਾਹਿਬ ਸਮਸਰ ਦਾਸ ਨਾ ਹੋਤ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿਤਾ ।
 ਤੁਮਰੀ ਬਾਣੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ । ਮਨਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਟੀਕਾ ਭਯੋ ।
 ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
 ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਬੋਜੀ ਰਚਨਾ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ।
 ਵਾਰ ਚਾਲੀਸ ਰਚੇ ਤੁਮ ਪੂਰੀ ।
 ਜਾਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਇ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰੀ ।
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਰਾਂ ਚਾਲੀ ਸਨ ਦਸਵੇਂ ਅਤੇ ਵਾਰ ਭਗੌਤੀ
 ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਹੈ ।

ਲਾਹੌਰੀ ਭਗਤ ਆਏ

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰ, ਛਜੂ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ, ਪੀਲੋ, ਚਾਰੇ ਭਗਤ
 ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਭਗਤ ਕਾਨੂੰ
 ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ।

ਉਹੀ ਰੇ ਮੈਂ ਓਹੀ ਸਹੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਪੁਮਾਨ ਨ ਬੈਨਾ ।
 ਭਗਤਿ ਪੰਥ ਇਹ ਜਗ ਸੁਖ ਦੈਨਾ
 ਕਾਨੂੰ ਕਹਾ ਹਮ ਬੈਨ ਹਟਾਏ ।
 ਯਾਤੇ ਤੁਮ ਬਡ ਲਹੈ ਸਜਾਏ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਂ ਦੇਹ ਬਿਰ ਨਾਹੀ ।
 ਤੁਮ ਭੀ ਮਰੋ ਪੇਂਡੇ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ।

ਲਿਖਿਆ ਪਰਸ ਪਰ ਸਰਾਪ ਦਿਤਾ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ
 ਅਪਰਮਾਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਖਤ ਨਾਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹੇ ਕਾਨੂੰ
 ਦਸ਼ਮ ਦੁਆਰ ਸਾਸ ਝੜਾਕੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਰਬਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।
 ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ।

ਅਗਮ ਪੈਨ ਚਾਲੀ ਤਬੈ, ਜਬੈ ਕੜਫ ਖੜਕਾਇ ।
ਕਾਨੂੰ ਸਿਰ ਚਕ ਤਰਾਯੋ ਮਰਯੋ ਮਿਤ ਨਿਕਸਾਇ ।
ਇਕ ਕਾਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

ਬਸੰਤ ਵਾਰ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਲਿਖ ਵਾਰ ਉਚਾਰੀ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿੜੀ ਹੀ ਰਚੀ ਮੁਗਾਰੀ
ਇਸ ਪਰ ਸੌਂਕਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।
ਜਬੈ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਰਗੀ ਪਉੜੀ ਤੈ ਸੁਖ ਖਾਨ ।
ਲਾਗੇਗੀ ਤਤ ਛਿਨ ਆਇਕੈ ਐਸੇ ਕੀਓ ਬਖਾਨ ।
ਪਰਸਾਇ ਤਿਆਰ ਅਬੈ ਭਯੋ ਇਹ ਮਹਾਂ ਰਾਜ ।
ਦੇਖ ਪਰਸਾਇ ਤਬੈ ਉਠੇ ਆਪ ਗਗੇਬ ਨਿਵਾਜ ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਸੰਤ ਵਾਰ ਨੂੰ ਅਧੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਪਰਸਾਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ
ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚੇ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਪਰਸਾਦ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵਡਾ ਮੰਨਿਆ
ਕੇਸਾ ਗਪੈੜ ਹੈ ? ਕੀ ਦੋਬਾਰੇ ਆ ਕੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ
ਸਕਦੇ ਸਨ ?

ਨੋਟ—ਬਸੰਤ ਦੀ ਵਾਰ ਬੀੜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਖੀ ਵੇਖੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮ: ੯, ੧੦, ੧੧, ਦੇ ਸਲੋਕ ਭੀ ਹਨ ਮਾਲੂਮ
ਨਹੀਂ ਓਹ ਕਿਵੇਂ ਅੰਕਰ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪਰਸੰਗ

ਬੰਨੇ ਕੇ ਨਿਜ ਸਿਖ ਗੁਰ ਜਾਨਾ ।
ਗੁਰ ਤਾਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ।
ਲਾਹੌਰ ਬੀਜ ਬੰਨੇ ਤੁਮ ਜਾਵੇ ।
ਰੰਬ ਕੀ ਜ਼ਿਲਦ ਬਨਾਵੇ ।

ਕਾਰੀਗਰ ਇਹ ਠਾਂ ਅਥ ਨਾਹੋਂ ।
 ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਸਭ ਇਹਾਂ ਰਹਾਈ ।
 ਹਾਥ ਜੋਰ ਈਨੌ ਤਬ ਕਹਾ ।
 ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਅਹਾ ।
 ਹੁਕਮ ਹੋਇ ਤੇ ਮਾਂਗਟ ਜਾਵੈ ।
 ਸੰਗਤ ਕੈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਵੈ ।
 ਗੁਰਤਬ ਕਹਾ ਏਕ ਨਿਸਬਸਨਾਂ ।
 ਤਿਨ ਸੇ ਕਰਾ ਜੋਉ ਗੁਰ ਰਸਨਾ । ੩੯੯॥

ਦੋਹਰਾ ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਰੇ ਰਹੇ, ਦੁਤੀਆ ਜੰਡੇਰੇ ਆਏ ।
 ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਓ ਮਨ ਮੈਂ ਅਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ । ੩੯੧॥
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਚੜ੍ਹਤ ਮੈਂ ਕਹੀ ਸਿਖ ਕੀ ਬਾਤ ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ (ਕਰਤਾ ਗੁਰ ਬਲਾਸ)
 ਅਥ ਸੇ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਕਹੀ ਜਿਹ ਭਾਂਤਿ । ੩੯੮॥ ਚੈਪਈ ।
 ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਬਹੁ ਦਿਨ ਨਹੋਂ ਬਹਿਨਾ !
 ਜਿਤਕ ਚੜ੍ਹਰ ਰੋਇ ਤਿਨ ਰਹਿਨਾ !
 ਮਤਿ ਬਚਨ ਬੰਨੈ ਮੁਖ ਗਾਈ ।
 ਭਯੋਂ ਤਿਆਰ ਚਲਿਓ ਸੁਖ ਪਾਈ ।
 ਸੈਚੀਆ ਲੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਮਨਾਏ ।
 ਸੰਗਤ ਚਲੀ ਸਾਬ ਅਧਿਕਾਇ ।
 ਤਬ ਬੰਨੈ ਮਨ ਮੈਂ ਇਹ ਆਈ ।
 ਦੁਤੀਆ ਸਫੁਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪਾਈ ॥ ੩੯੯॥

ਦੋਹਰਾ ਸੁਧਾ ਸਦੇਵਰ ਤੋਂ ਚਲਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਓ ਵਿਚਾਰ ।
 ਗ੍ਰੰਥ ਜਹਾਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਚਯੋ ਭਈ ਜਿਲਦ ਇਕਵਾਰ । ੪੦੦॥
 ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਹ ਗਯੋ ਤਬ ਲਿਮੈ ਕੇ ਸੰਗਤ ਕੇਸ ਕਰਾਇ ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਜਤਨ ਐਸਾ ਕਰੋਂ, ਤਾਰੋਂ ਦੇਸ ਬਨਾਇ । ੪੦੧॥ ਚੈਪਈ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਾ ਰੈਨ ਇਕ ਰਹਿਓ ।
 ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਬੀਚਨ ਬਹੀਓ ।
 ਪੰਥ ਹੈਨ ਕਛੂ ਭਾਖੀ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜਤਨ ਕਰੋ ਇਹ ਮਾਹੀਂ ।
 ਭੇਜ ਸਿਖ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਵਾਏ ।
 ਪੱਤਰ ਰਚੋ ਅਧਕ ਚਿਤ ਲਾਏ ।
 ਸੰਗਤ ਕੋ ਇਹ ਆਰਿਯਾ ਦਈ ।
 ਪਾਂਚ ਕੌਸ ਕੀ ਮੰਜਲ ਕਈ ।
 ਸੰਗਤ ਸਿੱਖ ਲਿਖੇ ਮਨਲਾਈ ।
 ਹੈਨ ਦਿਵਸ ਨਹਿ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ ।
 ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਸਭ ਸਿਖ ਲਿਖ ਲਯੋ ।
 ਜਾਇ ਲਾਹੌਰ ਭੇਗ ਤਬ ਪਯੋ ।
 ਬਾਣੀ ਕਛੂਕ ਵਪੀਕ ਲਿਖਾਈ ।
 ਸਿਖਨਿ ਸੇ ਪੇਥੀ ਪਾਈ ।
 ਸਾਰੰਗ ਸਬਦ ਸੂਰ ਕਾ ਗਾਯੋਂ ।
 ਤਹਿ ਤੁਕ ਏਕ ਸਾਰਾ ਇਹਾਂ ਪਾਯੋ । ੯੦੨ ।

ਦੇਹਰਾ॥ ਛਡ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਪੁਖਨਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸਬਦ ਲਿਖ ਲੀਨ ।
 ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ ਸਬਦ ਪੁਨਰ ਐ ਲਿਖੇ ਚਿਤ ਚੀਨ । ੯੦੩ ।

ਚੁਪਈ ॥ ਬਾਇ ਆਤਸ਼ ਸੇਲਾਂ ਸਲੋਕ ।
 ਰਤਨ ਮਾਲ ਲਿਖ ਲਈ ਅਲੋਕ ।
 ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਕੀ ਸਾਖ ਲਿਖਾਈ ।
 ਰਾਗ ਮਾਲ ਪਾਛੇ ਲਿਖ ਪਾਈ ।

(ਭਾਵ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਭ ਥੀਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ)
 ਦੇਹੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਜਿਲਦ ਬਨਾਈ ।

ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਦੇਰ ਨ ਲਾਈ ।
ਜ਼ਿਲੜ ਬਨਾਇ ਸੁ ਆਵਤ ਭਏ ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਮ ਮਨ ਦਏ । ੪੦੫ । ਦੇਹਗਾ ।

ਅਤ ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਉਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਖਾਇ ।
ਕਰ ਬੰਦ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਬੈਠੇ ਢਿਗ ਤਬ ਆਇ । ੪੦੬ ।

ਦੋਇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇਖਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀਨ ਉਚਾਰ ।
ਭਾਈ ਬੰਨੈ ਕਿਆ ਕੀਓ, ਕਹੋ ਸਤ ਨਿਰਧਾਰ । ੪੦੭ । ਚੇਪਈ

ਬੰਨੇ ਕਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ।
ਸੰਗਤਿ ਹਿਤ ਮੈਂ ਉਦਮ ਠਾਨੋ ।
ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਤਹਿ ਦਖਰਾਏ ।
ਦਸਖਤ ਕਰੋ ਸੁ ਪ੍ਰਭ ਸੁਖ ਦਾਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਾ ਬੀੜ ਦੇ ਭਈ ।
ਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਬੰਨੇ ਕਈ ।
ਗੁਰਦਾਸ ਬੀੜ ਪਰ ਦਸਖਤ ਕਰੋ
ਸੰਮਤ ਲਿਖਯੋ ਅਧਕ ਸੁਖ ਭਰੋ ।

ਸੰਮਤ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਸੁਖ ਕਾਗੀ ।
ਇਕ ਸੱਠ ਤਾਂਕੇ ਉਪਰ ਧਾਗੀ ।
ਭਾਵੋਂ ਸੁਦ ਏਕ ਸੁਦਖਾਈ ।
ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਭਯੋ ਪੂਰ ਸਹਾਈ ।
ਤਤਕਰੇ ਮੈਂ ਸੰਮਤ ਲਿਖ ਧਾਰਾ ।
ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕੀਆ ਪਰ ਉਪਕਾਰਾ ।
ਬੰਨੇ ਅਸ ਬਰ ਫੁਰਮਾਏ ।

ਤਾਰੇ ਦੇਸ ਸ ਅਨੰਦ ਪਾਏ । ੪੦੮ । ਦੇਹਗਾ ।

ਰਾਮ ਆ ਗਿਆ ਸਭ ਹੀ ਸੁਨੋ ਸੱਤ ਬਾਤ ਨਿਰਧਾਰ ।

ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਸਮ ਮਾਨੀਓ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਬਿਚਾਰਾ । ੪੦੯ । ਜੋਊ
ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਥੋਂ ਲਿਖੇ, ਸੋਪਉ ਇਸੈ ਬਨਾਇ । ਗੁਰਦਾਸ ਬੀੜ
ਤੇ ਜੋ ਲਿਖੇ ਤਾਤੇ ਸੋਊ ਸੁਧਾਇ । ੪੧੦ । ਚੈਪਈ ।

ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬੀੜ ਲਿਖਵੈਣੀ

ਭਾਈ ਬੰਨੇਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ।
ਅੰ ੨੦ ਦੇ ਅੰੰ, ੨੩੭ ਤੋਂ ਅਗੋ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦਾ ਬੀੜ
ਲਿਖੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਉਂ ? ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਜੀ ਕਰਿਓ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰ੍ਵਾਖ ਉਤਾਰ । ਨਿਜ ਮਾਂਗਟ ਵਾਸੀ ਗਯੇ ਮਨ ਮਹਿ
ਆਨੰਦ ਧਾਰ । ਗੁਰੂ ਰ੍ਵਾਖ ਅਥ ਏਕ ਹੈ ਸੰਗਤ ਹੇਤ ਉਪਾਰ ।
ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਇਸ (ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕਰੇ ਕੀਜੇ ਦੁਤੀ ਤਾਰ ।
੨੩੮ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮੌਨ ਰਹਾਏ ।
ਤਿਨ ਵੇਰ ਬਨਤੀ ਕਰਨ ਪਰ ਫੁਰਮਾਯਾ । ਪੂਰਨ ਹੇਠ ਵਿਚਾਰੇ
ਨਾਂਹੀ । ਵਿਘਨ ਅਨੇਕ ਬਾਹੀ ਕੇ ਮਾਹੀ । ੨੪੧ । ਦਸਿਆ ਹੈ
ਤਦ ਭੀ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬੀੜ ਲਿਖਵਾਈ ।

ਨੇਟ—ਕਈ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਰਾਗ
ਬਲਾਵਲ ਤੱਕ ਲਿਖੀ ਸੀ ।

ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਭੱਟ ਆਏ

ਭਿਖੇ ਬਪ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਰਿਆ ਬਿਦਯਾ ਪ੍ਰਬੀਨ । ਚਾਰ ਚਾਰ
ਬੇਦਨਿ ਧਰੇ ਸੁਦਰ ਬਪ ਦਿਜ (ਬ੍ਰਾਮਣ) ਕੀਨ । ਚੈਪਈ ।
ਚਾਰਸੇਹ ਸਾਇ ਬੇਦ ਕੀ ਗਾਈ । ਮਬਦਾ ਹਰਿਬੰਸ ਜਾਲਮ ਬਲ
ਪਾਈ । ਕਲੂ ਸਹਾਰ ਜੱਲਣ ਨਲ ਚਾਰੇ । ਫਲ ਸਲੂ ਜਲੂ ਬੱਲੂ
ਕਹਾਏ । ਜੁਜਰ ਬੇਦ ਬਪ ਚਾਰ ਬਨਾਏ । ਕੀਰਤ ਗਇਂਦ ਦਾਸ
ਸਦਟੰਗ । ਅਥਰ ਬਣ ਬੇਦ ਚਾਰ ਦੇਹਿ ਅੰਗ । ਭਿਖੇ ਦੇਹ ਕਮਲਜ

(ਬੁਹਮਾਂ) ਜੋ ਪਾਈ । (ਇਹ ਸਤਾਰਾਂ ਕਿਥੇ ਆਏ ?) ਏਧਾ
ਸਰੋਵਰ ਮੋ ਆਏ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਸਭ ਦੇਸ । ਭਿਖੇ ਤਬ ਅਸ
ਯੈਨ ਉਚਾਰੇ । ਸਭ ਕੀ ਝੱਛ ਏਹੀ ਮੁਰਾਰੇ । (ਇਨ ਸਭ ਕੇ
ਪ੍ਰਤ੍ਤ ਸਿੱਖ ਕਰੀਜੈ । ਗੁਰ ਵੀਖਿਆ ਦੇ ਸਾਡ ਮਨ ਕੀਜੈ ।

ਉਤਰ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਸੁਨੋ ਚਿਤ ਲਾਇ । ਬੇਦ ਧਰ ਹੋ
ਤੁਮ ਆਏ । ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਜਸ ਇਹ ਨਾਂ ਕੌ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾ
ਜਸ ਉਚਾਰੇ । ਤਿਨ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸਮਝ ਨ ਪਾਵੈ । ਕਿਹ ਬਿਧ
ਉਸਤਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਗਾਵੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਮੂਨਾ ਦਸਿਆ । ਬੀਸ
ਸਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਰਚੇ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਸ ਬਰਨਨ ਕਰੈ । (ਭਟ
ਰਚਨਾ ਬੀਸ ਸਵਈਆਂ ਦੇ ਆਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਿਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ) ।
ਸਵਈਏ ਉਚਾਰ ਕੇ ਭੱਟ ਤੋਂ ਚਲਦ ਬਣੇ ਸਭੀ ਭਾਟ ਵਿਦਿਆ
ਭਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਦ ਮਨਾਇ । ੩੮੫ ।

ਭਟਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਵੱਡਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਲੋਕ ਲਿਖ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਔਰ ਲਿਖਾਇ ।
ਤੱਤਕਰਾ ਲਿਖ ਸਭ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਭੋਗ ਗ੍ਰੰਥ ਜਾਂ ਪਾਇ । ੩੮੬ ।

ਨੋਟ-ਇਥੇ ਇਹ ਮਮਇਣਾ ਚੜ੍ਹਗੇ ਹੈ ਕਿ ਭੋਗ ਗ੍ਰੰਥ
ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਰ ਮਾਇਆ ਸੀ ਭਗਤ ਮਿੰਘ ਨੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਾ
ਜ਼ਿਕਰ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕੇ ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਪਰ ਪਾਏ
ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਤਬ ਲੈ ਰਾਗ ਸਭੀ ਇਕ ਠਾਏ । ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੇ ਸਨ
ਮੁਖ ਆਏ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਘ ਉਸਤੱਤ ਕਰੀ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਮਨ ਅਨੰਦ
ਭਰੇ । ਉਸਤੱਤ ਕਰ ਗੁਰ ਪਗ ਲਪਟਾਏ । ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੂਛਿਓ
ਮਨ ਲਾਏ । ਨਿਜ ਆਵਨ ਕਾ ਕਾਰਨ ਕਹੋ । ਤਿਨੈ ਕਿਹਾਂ ਤੁਮ
ਸਭ ਕਿਛ ਲਹੋ । ਹਮ ਜਗ ਮਹਿ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਪਾਵੈ । ਪੁਤੀ
ਸਾਬ ਪਿਤਾ ਨਰ ਗਾਵੈ । ਔਰ ਮਨੁਖ ਸਾਬ ਸਸਗਰੇ । ਪੁਤ ਮਾਤ

ਕਰੈਂ ਇਕ ਠਰੈ। ਸਮਝ ਨ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮਾ ਮਸਿਆਨਾ। ਵਿਪਰੀ
ਜੇ ਗਾਵੈਂ ਧਾਰ ਹੁਮਾਨਾ।

(ਗੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕੀ)।

ਤਾਂਤੇ ਜਤਨ ਕੇ ਅਸ ਕਰੋ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਾ ਨਾਥ। ਭਿੰਨ
ਵਿੰਨ ਸਭ ਕੇ ਲਿਖੇ, ਹਮ ਸਭ ਕਰੋ ਸਨਾਥ। ੩੯੯। ਰਾਗਾਨ
ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨੀ, ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸੁਖ ਖਾਨਾ। ਰਾਗਮਾਲ ਤਬ
ਹੀ ਲਿਖੀ ਭੋਗ ਤਾਹਿ ਪਰ ਠਾਨ। ੩੯੯।

ਨੇਟ-ਰਾਗਮਾਲਾ ਲਿਖਣ ਸਾਰ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ
ਕ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਗਾ ਦਿਓ। “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ
ਕਲਜੁਗ ਆਯੋ। ਉਸਤੱਤ ਕਰੀ ਅਧਕ ਮਨ ਲਾਯੋ।”
ਕਲਜੁਗ ਨ ਕੀ ਕਿਹਾ ? ਰਚਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਬਵ ਸਿੰਧ ਜਹਾਜਾ। ਹਮੈ
ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ ਮਹਾਰਾਜਾ। ੩੯੦। ਸੋ ਜਦ ਰਾਗਮਾਲਾ
ਆਈ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਕਲਜੁਗ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਵੈ ? “ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਫੁਰਮਾਇਆ। ਜਥੁਕ ਕੜਾਹ ਸੰਗਤ ਮੇਂ ਆਵੈ। ਤਹਿ ਛਿਨਤੁਮ
ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵੈ। ਜਥੁਕ ਲਗ ਵਰਤਤ ਰਹੇ ਕੜਾਹਿ। ਤਥ ਲੋਂ
ਵਾਸ ਕਰੋ ਤਾਹਿ। (‘ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਸਮੇਂ
ਕੜਾਹ ਪੁਸਾਇ ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।) ਸੋ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ
ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਰਾਗਮਾਲਾ ਕਲਜੁਗ
ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ ਕਲਜੁਗ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਅਥ ਸਭ ਮਥ ਕੀਨੇ। ਸਭ ਕਾ ਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ
ਜੀ ਕੀਨੇ। ੪੧੪। ਗੁਫ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ ਸੁ ਧਰੋ। ਪਾਵੇ ਭੋਗ
ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਛਿਨ ਮਹਿ ਪਾਪ ਜਾਹਿ ਤਾਂਕੇ ਸੜ।

ਦੋਹਰਾ । ਧਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਰ੍ਬਖ ਕਾ ਪਾਠ ਕਰੈ ਮਨ ਲਾਇ ।
ਦਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ੍ਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਛੋਗ ਜਪਜੀ ਤੇ ਪਾਇ ।

ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

(ਹੇਠਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਹੈ)

ਸੱਤਾ ਅੰਨ੍ਤ ਬਲਵੰਡ ਮਿਰਾਸੀ । ਤਾਕੀ ਕੱਟੀ ਗੁਰੂ ਭਵ
ਛਾਸੀ । ਵੱਡੇ ਭ੍ਰਾਤ ਬਲਵੰਡ ਪਮਾਨੇ । ਸੱਤਾ ਤਾਂਕੇ ਅਨੁਜ
(ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਪਛਾਨੇ । ਬਲਵੰਡ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ
ਆਕੇ ਕਬਿਤਾ ਰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਨਾਈ । ਪਹਿਲਾ ਸੱਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਪਾਸ ਸੀ, ਫੇਰ ਦੋਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਬਿਆਹ ਸਮਾਂ ਭਗਨੀ ਤਹਿ ਆਯੇ
(ਦੇਨਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਮਾਂ) । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ
ਵਿਆਹ ਹਿਤ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛੁਰਮਾਯਾ ਕਲ ਦੀ
ਸਾਰੀ ਚੜ੍ਹਤ ਤੁਸਾਡੀ ਹੋਈ । ਸਾਰੀ ਚੜ੍ਹਤ “ਸਤ ਏਕ
ਰੂਪਿਆਂ ਸੌ ਛੇਟ ਧਰੀ ਭਾਵ ਇਕ ਸੌ ਰੂਪਿਆ ਸਾਰੀ ਚੜ੍ਹਤ
ਹੋਈ ।” ਉਹ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੰਗਦੇ ਸਨ । ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰ ਕੇ
ਰੁਸ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠ ਗਏ । ਕਈ ਵੇਰ ਸਦਣ ਪਰ ਭੋਨਾ ਆਏ,
ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗਏ । ਉਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਰਾ ।
ਬਲਵੰਡ ਸਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਖਤ
ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ।

ਸਤਾ ਬਲਵੰਡ ਕੈਣ ਸਨ? ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਰਾਪੇ ਗਏ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਤਾ
ਨਾਮੀ ਰਬਾਬੀ ਸਨ । ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਾਪੇ ਗਏ ਸਨ ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ,
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਧਾਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰਾਗੁ ਕਰਨਾ ਤੇ

ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੋਗੇ, ਫੇਰ ਤੂਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਤਾ
ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਵੋਗੇ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਸੇ ਬਾਲੇ ਬਲਵੰਡ ਬਪ ਪਾਯੋ।
ਮਰਦਾਨਾ ਸੱਤਾ ਹੈ ਆਯੋ। ਮਸੇਰ ਭ੍ਰਾਤ (ਮਾਸੀ ਦਾ ਪੁਤਰ) ਬਾਲ,
ਮਰਦਾਨਾ ਸਕੇ ਭ੍ਰਾਤ ਇਹ ਨਾਂ ਜਾਨਾ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ
ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਸੇਰੇ ਭਾਈ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗਤੇਂ ਵਖਰੇ ਕਰਨੇ ਪਿਛੋਂ ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ
ਨੇ ਪੁੰਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਗੇ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਰਾਗੀ ਸਨ
ਉਹ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਇਹ
ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ, ਵਹਿ ਫਿੱਟ ਗਏ ਮਾਨ ਮਦ ਪਾਰੀ। ਅਥ ਤਿਨ ਕੇ
ਜੋ ਮੁਸਤਕਿ ਲਾਗੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਹੋਵੈ ਬਡ ਆਗੇ। ਤਿਨ ਕੀ
ਅਰਜ ਜੋਊ ਸਿਖ ਕਰੈ। ਤਾਹਿ ਸਜਾਇ ਐਸ ਹਮ ਧਰੈ। ਮੁੰਹ
ਕਾਲਾ ਕਰ ਸੀਸ ਮੰਡਾਵੈ। ਗਰਧਤ ਚਾੜ੍ਹ ਸੁ ਨਗਰ ਫਿਰਾਵੈ।
ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਫਿਟ ਗਏ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰੀ ਭਾਈ ਲਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ
ਸਿਰ ਮੁੰਹ ਮੁੰਡਵਾ ਤੇ ਮੁੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰਤੇ ਖੋਤੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਆਇਆ ਤੇ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਛੁਰਮਾਯਾ ਕੇੜ੍ਹ ਤਦੇ ਦੂਰ ਹੋਉਗਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਨ ਸੇ
ਵਾਰ। ਸਮੇਂ ਮਾਫ਼ੀ ਨਾਮਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ “ਕੇਉ ਕਹੈ
ਅਮਰ ਗੁਰ ਆਗੇ। ਕਰੀ ਵਾਰ ਇਨ ਅਤਿ ਅਨੁਰਾਗੇ। ਰਾਮ
ਦਾਸ ਆਗੇ ਕੇਉ ਭਾਖੇ। ਤੁਮ ਭਾਖਤ ਹੋ ਅਰਜਨ ਸਾਖੇ।” ਸਮੇਂ
ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੰਗਾਂ ਪਰ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਭਾਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ
ਪੁੰਛਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਬਾਤ ਕੀ ਹੈ? ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤਬ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ
ਕਪੋਲਕ (ਗਪੇੜੇ) ਪ੍ਰਮਾਣ ਨ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਣ ਇਹ
ਦੇਣੀ। ਅਸਟਮ ਪਉੜੀ ਉਸਤਤ ਕਰੀ। ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕੀ ਹਿਤ

ਸੇ ਧਰੀ ! ੩੧੮ । ਸੇ ਸਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਕਾ ਸਬੂਤ
ਕੇਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਅਖੀਰ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਵਾਰ ਰਾਇ ਸਤਾ
ਬਲਵੰਡ, ਤਥਾ ਸਤੇ ਭੂਮ ਆਖੀ ।' ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਪਣਾ
ਨਿਸਚਾ ਹੈ “ਜਿੰਹ ਨਰ ਕੋ ਬਡ ਰੋਗ (ਕੋਹੜ) ਦੁਖਾਵੈ । ਬਾਂਹਿ ਪੜ੍ਹੈ
ਦੁਖ ਦੂਰ ਪਰਾਵੈ । ਐਰ ਕਸ਼ਟ ਕੋ ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਈ । ਪੜ੍ਹੈ ਵਾਰ ਜੋ
ਨੌਮ ਧਰਾਈ ।” ਸਿਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਝੂ
ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੁਖ ਟੁਟਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ ਇਹ ਇਲਾਜ
ਵਾਸਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਜਾਂ ਤੇ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਵਾਰ
ਦਾ ਫਲ ਦਸਿਆ ਹੈ ।

ਨੋਟ—ਅਗੇ ਅਠਵੇਂ ਧਿਆਇ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯੮ ਤੋਂ ਸਤਾ
ਬਲਵੰਡ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ । ਯਥਾ ! ਇਹ ਸਰਾਪੇ ਗਈ
ਰਬਾਬੀ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੇ ਕੌਰਤਨ ਕਦੇ ਸਨ । ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਮੈ ਬਲਾਯਾ
ਸ੍ਰਾਪ ਪੂਰਜਸ ਤੇਰ ਮਹ ਯੋ । ਭਾਵ ਹੁਣ ਤੁਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਨੇ ਸਦਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰਾਪ ਤੁਸਾਡਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਚਲਾਣੇ
ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਬਲਵੰਡ ਮਰਦਾਨੇ ਕਾਤਨ ਪਾਯੇ । ਸੁਰ ਸੁੰਦਰ
ਅਤਿ ਰੂਪ ਸਹਾਯੇ । ੮੦੩ । ਸਤੇ ਨੇ “ਬਾਲੇ ਬਪੁ ਸੁੰਦਰ ਲੀਏ ।
ਭਾਵ ਸਤਾ ਬਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ । ਫੇਰ ਦੇਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਧਾਮ
ਸਿਧਾਏ । ਬਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਹਰ ਖਾਏ । ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਾਬੀ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਸਨ ।
ਸ੍ਰਾਪ ਮੇਟ ਮਰਦਾਨਾ ਆਯੇ । ਬਾਲਾ ਜਾਂ ਕੇ ਮੰਨਾ ਸੁਹਾਯੇ । ਇਥੇ
ਇਹ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਲਾ
ਜੀ ਸਨ ।

ਬਲਵੰਡ ਸਤੇ ਕੀ ਦੇਹ ਉਠਾਇ । ਰਾਵੀ ਤਟ ਦਾ ਬੀ

ਹਿਤ ਲਾਇ। ਕਬਰ ਬਨਾਇ ਆਇ ਪੁਨ ਤਹਾਂ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ
 ਇਸ ਬਿਤ ਜਹਾਂ। ੮ ॥ ੬੧੧ ॥ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਨਾ
 ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ (ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਨੂੰ)
 ਦਬਾਕੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਰਖਿਆ।
 ਜੇ ਕਿਆਮਤ ਤੱਕ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੁਦਨ ਕੌਤਾ
 'ਨੈਨਨ ਨੀਰ ਰੁਮਾਲ ਹਟਾਯੋ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਨੀਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ
 ਰਹੇ। ਰੋਣਾਂ ਪਿਟਣਾਂ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਸਖਤ ਮਨਹਿ ਹੈ
 ਪਾਠਕ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਖੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ
 ਗਪੜੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਰਾਗਾਂ ਚਲਕੇ ਐਣਾਂ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਹੀ ਗਪ ਹੈ
 ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਐਸੀਆਂ ਗਪਾਂ ਪੁਰ ਨਿਸਚਾ ਧਾਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕਿਸ
 ਅਕਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।

ਨੋਟ-ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ
 ਹੈ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਸਦਾ ਹੈ ਹੁਤੇ ਡਮ ਬਲਵੰਡ ਮਹਾਨ। ਸੱਤਾ
 ਤਿਨਕੇ ਅਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ। ਮਹਿਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬਲਵੰਡ
 ਪੁਤ੍ਰ ਸਤਾ ਤਹਿ ਆਇ। ਮਾਨ ਹਜੂਰ ਰਬਾਬ ਬਜਾਇ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਧਿਆਇ ਅਠ ਦੇ ਅੰਕ ੨੩੧ ਤੋਂ ਅਗੋਂ
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਤੇ
 ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਅਰਜ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਿ ਪਿਛੇ ਪੰਜ
 ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਆਪ ਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਿਆ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ :

“ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਆਗਿਆ ਦਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ।”

ਧੁਨ ਚਾੜ੍ਹੇ ਤੁਮ ਹਰਖ ਸੋਂ ਹਮ ਸੋ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰ। ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ
ਧੁਨਾ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਅਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ
ਵਿਖੇ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਾਂਗੇ ।”

ਬਰ ਤੁਮਰੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਾਵੇ। ਦਸਮ ਰੂਪ ਰਸੰਸਾ
ਮਿਟਾਵੇ। ਅਗੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੀੜ ਰਚਣ ਦਾ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਉਸ ਬੀੜ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਤਾਹਿ
ਪਰਉਂ। ਸੋਉਂ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਕਉ ਨਾਮ ਸਵਾਰੇ। ਭਾਵ ਅਸੀਂ
ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਵਿਖੇ ਦੇਬਾਰੇ ਬੀੜ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਤਿਆਰ
ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ।

ਨੋਟ-ਉਕਤ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਵਧਾਉ ਘਟਾਉ ਬਦਲੀਆਂ,
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਖੇ ਅੰਕਤ ਹਨ। ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ,
ਸਭਸ ਦੇ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਾ ਸਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਮੁਦਾ
ਖਾਗੀ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮਨ ਘੜਤ
ਕਬਾਵਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਅਜ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੂਰਤ ਬੀੜਾਂ
ਛਪਦੀਆਂ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਕ ਤੇ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਦੀਂਗ ਨਾ
ਕਰਦੀਆਂ।

ਤਰੀਕ ੧੦. ੧੦. ੧੯੮੮

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ਸੰਗਰੂਰ

ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੋ

ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬੁਕ ਸੇਲਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰੋ ।

“ਖਾਲਸਾ ਨੀਤੀ ਧਰਮ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਸਿੱਖ ਕਾਨੂੰਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਭਾਗ, ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਕੁੰਜੀ, ਕਕਾਰ ਫਿਲਾਇਫ਼ੀ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਜਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਖੇ), ਕੇਸ ਫਿਲਾਇਫ਼ੀ, ਭਗਤ ਮਤਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ, ਈਬਾਂਕੂ ਦੀ ਨਖੇਪੀ, ਖਾਲਸਾ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਧੀ, ਅਮਰ ਅਖੌਤਾਂ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਤਾ ਬਲਵੰਡ, ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣੇ ਭੰਡਾਰ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੜ ਚੇਲ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦਮਨ, ਗਹਿਣਾ ਪ੍ਰਹਾਰ, ਭਰੋਤੀ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਗੁਰਦਾਸ ਦਰਸਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਗ੍ਰਹ ਇਤ ਆਦਿ ਪੰਜਾਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ ।

—ਮੈਨੇਜਰ

ਜਨਕ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ

ਸੰਗਰੂਰ (ਪੇਪਸੂ) ।